

Львівський національний університет імені Івана Франка  
Філологічний факультет  
Факультет міжнародних відносин  
Центр міжнародної безпеки та партнерства

**СОЦІОЛІНГВІСТИЧНЕ ЗНАННЯ ЯК ЗАСІБ  
ФОРМУВАННЯ НОВОЇ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ:  
УКРАЇНА І СВІТ**

**II Міжнародна конференція  
22-23 листопада 2018 року**

**МАТЕРІАЛИ**

**Львів - 2018**

**Соціолінгвістичне знання як засіб формування нової культури безпеки: Україна і світ.** Матеріали міжнародної конференції (Львів, 22-23 листопада 2018 року) / За ред. Галини Мацюк. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. – 126 с.

© Центр міжнародної безпеки та партнерства, 2018

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018

**SOCIOLINGUISTIC KNOWLEDGE AS AN  
INSTRUMENT OF FORMING NEW SECURITY  
CULTURE: UKRAINE AND THE WORLD**

**II International Conference**

**November 22-23, 2018**

**Lviv-2018**



БОГДАН АЖНЮК

*Інститут мовознавства імені О. Потебні НАН України*

*azhniuk@gmail.com*

### **Втручання в мовну норму: соціолінгвістичні критерії**

Соціолінгвістичні критерії – це набір системно пов'язаних інтелектуальних інструментів для вимірювання якості мовної політики. Умовно вони діляться на дві групи: 1) правові критерії і 2) операційні критерії. До першої групи належить дотримання, балансу людських і етномовних прав та відповідність принципів мовної екології і піклування про мовне розмаїття. Друга група включає: а) наявність мовної ідеології і її якісні параметри, б) планування заходів мовної політики, в) взаємодія інститутів держави й громадянського суспільства, г) якісні параметри юридичних і звичаєвих норм, що регулюють мовну політику, ґ) впливовість експертного середовища, його взаємодія з державними інститутами й ЗМІ, д) регулювання функціональних параметрів мови, е) регулювання якісного стану мовної системи (орфографія, лексикологія, граматики, стилістика і т. ін.).

У словниковому складі мови, її граматичній системі й правописі відбувається пошук балансу між питомими й запозиченими елементами. При цьому власне лінгвістичні міркування взаємодіють із політичною доцільністю. У намаганні дерусифікувати мовну норму трапляються випадки витіснення на периферію питомих українських фонетичних, граматичних і лексичних одиниць через їх зовнішню подібність до російських, іноді польських, словацьких і т. ін.

Мовне планування передбачає наявність концептуальних орієнтирів і обґрунтованої мовної ідеології та особливу увагу до механізмів імплементації мовного законодавства, зокрема науковий аналіз мовної ситуації, прогнозування наслідків планованих заходів і внесення доцільних коректив у ці заходи по ходу їх реалізації. Мова є запорукою тривкої

ідентичності нації, її етнокультурної цілісності. Особливої ваги набуває в українському контексті теза Ю. Шевельова про “діалектну багатоосновність” української літературної мови. Вона стосується не лише минулого, це принципова настанова, що проектується й на перспективу.

ЛЕСЯ АЖНЮК

*Інститут мовознавства імені О. Потебні НАН України*

*expert@linguexpert.org.ua*

### **Лінгвоюридичні параметри мовленнєвої дії**

Можливості шкодочинного використання мови стрімко розширюються в інформаційну добу. Підтвердженням цього стала поява в політичному і юридичному дискурсах таких порівняно нових понять, як *інформаційна війна, інформаційна безпека, інформаційна загроза*, а також *мовна агресія, мовний екстремізм, мовні маніпуляції, мовні злочини, мовні правопорушення, прихований мовний вплив на свідомість* та інші. Ці поняття описують ворожі до людини явища, а також скеровані супроти людини дії, які вчиняються шляхом цілеспрямованого використання мови. Сучасне право не має ефективних механізмів і процедур юридичної кваліфікації відповідних мовленнєвих дій і часто не передбачає відповідальності за їх вчинення.

У системі координат сучасного права розуміння мовного злочину як цілеспрямованої організації дискурсу є новим. Через відсутність надійних юридичних механізмів мовні делікти часто залишаються безкарними. Їхня юридична оцінка ускладнюється з ряду причин, зокрема, через неочевидність заподіяної шкоди й через відсутність «потерпілого», готового відстоювати свої права. Таким мовленнєвим діям як *інформаційна війна, мовленнєва агресія, маніпуляція, прихований вплив на свідомість, введення в оману* складно давати юридичну оцінку тому, що в системі координат сучасної юриспруденції людина не є суб'єктом такого права, яке забороняє вчиняти

супроти неї такі дії. З юридичного погляду часто неочевидним є й «склад злочину»: прагматичний зміст мовленнєвої дії, її цілеспрямованість та її кінцева злочинна мета, оскільки юридична оцінка таких дій має вибудовуватися на специфічних алгоритмах доведення.

У системі координат прагмалінгвістики мовленнєві маніпуляції, введення в оману, шантаж і погрози, заклики до протиправних дій і розпалювання ворожнечі, в тому числі приховані в інформаційному потоці, – це цілеспрямовані мовні дії, які підлягають лінгвістичній параметризації. З погляду лінгвістичної кваліфікації мовний склад такого злочину підлягає встановленню із застосуванням вже значною мірою розроблених методів дискурсивного аналізу, неодноразово апробованих у лінгвістичній експертизі.

ЛІЛІЯ АНДРІЄНКО

*Інститут мовознавства ім. О. Потебні НАН України*

*lileja@i.ua*

### **Аксіологічні, прагматичні та правові аспекти мультилінгвізму:**

#### **Україна – Східна Європа**

У доповіді розкрито сутнісні ознаки багатомовності в Україні. Актуальність дослідження зумовлена давно назрілою потребою переформатування мовно-комунікативного простору України задля захисту його від індоктринацій “русского мира” в умовах гібридної війни та оновлення національно-культурної парадигми, що відповідає євроінтеграційним намірам українців. Багатомовність як процес є об’єктивною реальністю, яка постійно змінюється під впливом найрізноманітніших соціально-політичних та культурних чинників.

Завдання доповіді – дослідити, наскільки мовно-етнічні спільноти України є потужним і впливовим фактором, який визначає чи може визначати

культурне обличчя нашої держави, якою є ціннісна й політична складова цих впливів, що вирізняє мовну ситуацію в Україні від багатомовних регіонів країн східноєвропейського ареалу. І нарешті, що впливає на індивідуальну лінію мовної поведінки пересічного мовця, переважно білінгва, у сучасному комунікативному просторі України?

Відповіді на ці та інші питання буде сформульовано лише після того, як у масовій свідомості буде зруйновано міфи про багатонаціональний склад населення України та українців як поліетнічну націю; коли концепція національної мовної політики матиме чітку статусну вертикаль *українська мова – інші мови*, а не навпаки.

ОЛЕНА АРДЕЛЯН

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені*

*Володимира Винниченка*

*evardelyan@gmail.com*

### **Ономастична фразеологія в лінгвокультурологічному аспекті**

Мова як інструмент пізнання світу людиною та сховище індивідуального й суспільного досвіду, навколишньої дійсності віддзеркалює світосприйняття, виражає національний характер народу, його історію та культуру.

У доповіді проаналізовано ономастичну фразеологію – складне та самобутнє явище. Фразеологічний склад мови реагує на розвиток суспільства і є досить специфічний щодо певної доби, країни та народу. Ономастика теж становить таку частину лексики, яка тісно пов'язана з потребами суспільства, на яку впливають соціально-історичні та соціокультурні фактори.

На підставі розкриття лінгвокультурних ознак ономастичного складу одиниць автор відштовхується від положення про те, що постійно відтворювані в мовленні словосполуки або висловлення, які ґрунтуються на



стереотипах етносвідомості, є репрезентантами культури народу й характеризуються образністю та експресивністю.

У доповіді фразеологізми розглянуто як мікротексти, в яких у згорнутому вигляді закладено іллокутивні сили, що зближують фразеологізми із мовленнєвими актами. Тим самим, фразеологізми мають подвійну знакову природу: з одного боку, вони є явищем системи мови, з іншого, своєрідною етнокультурною рефлексією мовця в комунікативній ситуації, адже він свідомо або підсвідомо співвідносить власне емоційно-оцінне ставлення й ціннісну орієнтацію зі змістом фразеологічного знака, а образний зміст звороту – з еталонами та стереотипами культурно-національного світобачення й розуміння світу.

ЛЮБОСЛАВА АСІЇВ

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*bsilasluba@gmail.com*

### **Мова і національна ідентичність у театральному дискурсі**

Доповідь присвячено розкриттю взаємодії *мова – національна ідентичність* на прикладі аналізу мовної ситуації, пов'язаної з функціонуванням української та російської мов у різних сферах суспільного життя.

Завдання доповіді – проаналізувати мотиви практичного білінгвізму, зокрема використання української та російської мов з урахуванням соціорольових обставин, вияви ставлення до української мови, відчуження від національного культурного простору, слабкість україномовного середовища. Матеріалом для аналізу послужили тексти п'єс Ореста Огородника. Вони засвідчують про взаємозв'язок соціальних ролей із мовою: українська мова властива вихідцям із села, а російська – мова інтелігенції, політикам та бізнесменам.

Здійснений аналіз ілюструє, що важливим чинником розмежування *свій* – *чужий* є мова, тож проблема національної ідентичності та мови тісно взаємопов'язані: без спільної мови неможливо створити консолідовану етносоціоспільноту. Загрози глобалізації для національної ідентичності яскраво втілені в мовленнєвій поведінці персонажів – представників молодіжного середовища.

Драматичні твори Ореста Огородника висвітлюють сучасний стан проблеми і певним чином творять нову художню реальність, впливають на особистість, підсилюють міфи і прищеплюють нові стереотипи.

Театральний дискурс є ефективною комунікацією, що виконує важливу роль у формуванні суспільної свідомості, громадської думки. Пропаговані в ході театральної вистави ідеї є дієвими, оскільки вплетені в структури особистісного співпереживання. Поєднуючи в собі ознаки текстуального, інтерпретативного та контекстуального планів, цей дискурс здатний передавати знання, впливати на емоційний стан, спонукати до дії, координувати діяльність людей у суспільстві.

ІРИНА БАБІЙ

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

*iryna\_babij@ukr.net*

### **Професійна мовна особистість як об'єкт лінгвістичного аналізу**

Зміна соціально-економічних умов, розширення міжкультурних контактів, у тому числі і в професійних сферах, умотивовує інтерес лінгвістів до вивчення професійної мовної особистості (ПМО) фахівців лінгвоінтенсивних професій, серед яких рятувальні служби.

Структура ПМО охоплює різні рівні. Базовим є рівень професійної свідомості, тобто концепти, домени, що відображають структуру професійного досвіду. Другий рівень, вербальний, формують спеціальні

найменування (терміни, професіоналізми, номенклатурні знаки); третій – мотиваційно-прагматичний, передбачає відбір висловлювань і текстів для професійної комунікації.

Важливим є трактування професійної мовної особистості як глибоко національного явища, адже ПМО – це професійно обумовлена складова національної мовної особистості, що актуалізує формування у майбутніх галузевих фахівців таких якостей як мовна стійкість та відповідальність. Сучасна освіта переймає на себе функції етнокультурної ідентифікації, тому майбутні працівники рятувальної служби повинні усвідомити специфіку, оригінальність, врешті, життєву необхідність у вивченні та знанні саме української мови.

На шляху її використання в курсантів виникають об'єктивні труднощі психологічного характеру, зокрема: мовна нестійкість, звичка користуватися суржилом або російською мовою, російськомовні або низької якості україномовні інтернет-ресурси, невнормованість галузевої термінології та ін. Усе це є причиною низької професійно мовленнєвої культури. У процесі рідномовної підготовки потрібно актуалізувати почуття персональної відповідальності за стан мови, її повноцінне функціонування в суспільстві та обраній сфері діяльності, що передбачає відповідальне ставлення до власного мовлення й мовлення співрозмовника/підлеглого, систематичну роботу над поглибленням й удосконаленням мовно-мовленнєвих знань та умінь.

НАТАЛІЯ БІЛЬОВСЬКА

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*natabilynka@ukr.net*

### **Інтерпретація медіатексту у процесі комунікації**

Термін *інтерпретація* позначає когнітивний процес і наслідок у встановленні змісту, виявленні його сенсів. Основними критеріями інтерпретації є: а) мовна, комунікаційна, культурна компетенція; б) програма адресованості, що передбачає спрямованість медіатексту на конкретного адресата.

Інтерпретацію здійснюють за допомогою когнітивних операцій, внаслідок яких реципієнтові, позбавленому безпосереднього доступу до процесів породження мислення автора, доводиться додумувати за нього, використовуючи нові тексти (сприйняті матеріали) з наявними (збереженими в концептуальній системі індивіда).

У формуванні змісту медіатексту беруть участь експліцитний зміст мовних одиниць, що складають медіаповідомлення, та елементи когнітивного середовища комунікантів. До когнітивного середовища відносять когнітивний простір, до якого входять фонові знання конкретної людини, та когнітивна база, що становить загальну частину когнітивного середовища.

Когнітивне середовище, фонові знання (концептуальна картина світу) – це динамічна система знань, уявлень, поглядів, що нею володіє індивід, яка постійно конструюється та модифікується.

Можна вважати, що у кожному медіатексті використано певний набір мовних одиниць, що виступають стимулом для виведення загального змісту висловлювання та елементи когнітивного середовища комунікантів, які взаємодіють зі стимулом. Виведення змісту полягає в інтерпретації мовного матеріалу у конкретному контексті комунікації.

Мовний зміст реципієнт додатково інтерпретує, співвідносячи його з конкретними референтами. Так відбувається вторинна актуалізація значень мовних одиниць, яка забезпечує додаткові інформацію завдяки контексту.

Отже, інтерпретацію можна розглядати як поетапний когнітивний процес у встановленні змісту медіатексту та одночасно як результат такого процесу. Для успішного розуміння комунікантам необхідно враховувати не тільки мовний експліцитний зміст висловлювання, але й усі приховані передумови, вміщені у кожному медіаповідомленні.

МАРІЯ БОВСУНОВСЬКА

*Інститут української мови НАН України*

*mariabovsynovska@gmail.com*

### **Мовні вподобання жителів північного регіону України**

За результатами дослідження «*Бі- та мультлінгвізм між інтенсифікацією конфлікту та його розв'язанням. Етно-лінгвістичні конфлікти і контактні ситуації у пострадянських Україні та Росії*» AZ № 90217» було встановлено, що більшість населення північного регіону усвідомлює себе українцями (94,2 %), вважаючи, що українська мова є одним із атрибутів державності України (86 %). Українську мову як рідну обрало 78,7 %, російську – 11 %, українську та російську однаковою мірою – 9,5 %. Тобто на півночі України на 15,3 % більше мешканців обирають українську за рідну, на 6,3 % менше – російську як рідну, майже на половину менше респондентів виявляють подвійну мовну ідентифікацію.

Водночас збільшується відсоток тих, хто вживає українську і російську рівною мірою (33,8%) на роботі (у навчальному закладі). Зростає відсоток уживання російської мови в присутності російськомовних людей (38,2 %), а серед україномовних зменшується (21,3%), що засвідчує порушення мовної стійкості під впливом російськомовного оточення. Українська мова на

півночі в спілкуванні на роботі набагато частіше вживається (43,3 %), ніж на сході і півдні (9,2 % і 6,6 %), приблизно так само, як і в центрі (46,0 %), але значно менше, ніж на заході (89,6 %). На всій території підвищується відсоток уживання української мови в українськомовному середовищі, але залишається контингент, який обирає російську або обидві мови рівною мірою. Тут північний регіон теж показав більший відсоток на користь української (67,4 %), домінуючи над сходом (32,0 %) і півднем (34,2 %), але поступивсь кількісно центру (79,5 %) і особливо заходу (96,2 %). Водночас на півночі дещо менша кількість (38,2 %), ніж у центрі (42,0 %), але набагато більше від західних мешканців (9,0 %) переходить на російську в російськомовному середовищі.

Отже, на півночі України паралельно співіснують українська і російська мова, хоча в кількісному співвідношенні українська переважає над російською.

BERNHARD BREHMER

*University of Greifswald, Germany*

*brehmerb@uni-greifswald.de*

### **A look from abroad: Language use and language conflicts in online debates of the Ukrainian diaspora community in Germany**

The Ukrainian diaspora in Western Europe, the US or Canada has always been monitoring the language policy in their homeland, very often with critical remarks on the "Sovietization" (or Russification) of the Ukrainian language. After the gaining of Ukrainian independence in 1991, the Western Ukrainian diaspora exerted a considerable influence on both the status and corpus planning of the contemporary Ukrainian language (see, e.g., Taranenko 2013).

The current paper will look at one specific Ukrainian diaspora, namely the Ukrainian diaspora in Germany. According to official statistics there are more than

212 000 people with an Ukrainian (national) background in Germany, and 84% of them migrated themselves to Germany, i.e. were born and raised in the Ukraine and left their home country mostly in the 1990ies or later. The aim of the paper is (i) to analyze the language use among representatives of the Ukrainian diaspora community in Germany, and (ii) to shed light on their language attitudes and thoughts about the language policy and the linguistic situation in contemporary Ukraine.

The data come from discussion forums in social networks which are targeting the Ukrainian community in Germany (cf. Facebook groups like *Українці Німеччини*, *Ukrainians in Munich* or groups like *Made in Ukraine*, *Україна* or *Ukraine - the best* in local German social networks addressed at students). We will first present a short analysis on language use in these discussion forums (language choice in the posts: Ukrainian/Russian/German) and then discuss issues concerning language policy (a) in the discussion forums (i.e. on a micro level) and (b) in contemporary Ukraine which are raised by the members within the discussions. In order to investigate whether attitudes have shifted over the course of time, we will compare a subcorpus of discussions collected before the Euromajdan and the outbreak of the war in Eastern Ukraine and a subcorpus collected in 2018.

#### References:

Тараненко, Олександр (2013): Мовна присутність української західної діаспори в сучасній Україні. В: Moser, M., Polinsky, M. (eds.): *Slavic Languages in Migration*. Wien: LIT, 125-160.

ІРИНА БРАГА

*Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка*  
*iibraha17@gmail.com*

### **Мовне життя білінгвальної сім'ї в текстовій мініатюрі**

Соціолінгвістичний аналіз «сімейних текстів», до яких уналежнюємо сімейні записки, різноманітні списки, домашні рецепти, приватні листи, передбачає урахування таких соціальних чинників, як статус і роль мовця, його гендерні й вікові характеристики для конструювання актуалізованих моделей міжособистісної взаємодії.

Лінгвістичний аспект нашої роботи полягає у виявленні та характеристиці основних одиниць різних мовних рівнів, що водночас є і текстоутворювальними одиницями «домашніх мініатюр». Вдалося встановити основні риси, властиві для писемного сімейного мовлення українсько-російських білінгвів на фонетичному (сплутування літер українського і російського алфавітів, які або позначаються тотожними графемами, або передають однакові / подібні звуки), лексичному (росіянізми, що збігаються за графічною чи звуковою оболонкою зі своїми відповідниками в мові-джерелі, та гібридні лексеми) і морфологічному (вагання при відмінюванні іменників та дієвідмінюванні дієслів, вибір російських прикметників та прийменників тощо) рівнях.

Результати дослідження дозволяють стверджувати: 1. Частотність писемної комунікації залежить від статусно-рольових і гендерно-вікових параметрів мовців. 2. «Сімейні тексти» є писемними за формою написання, проте усними за використовуваними мовними засобами, що уможлиблює кваліфікувати їх як зразки усно-писемної форми, подібної до тої, що реалізується в інтернет-комунікації. 3. Більшість сімейних текстових мініатюр українсько-російських білінгвів містять елементи суржику, який для всіх мовців – авторів текстів є кодом першої мовної соціалізації, а також мовою сімейного спілкування.



ЛЮДМИЛА ВАСИЛЬЄВА

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*milav2000@yahoo.com*

### **Мовна ситуація в Хорватії на тлі мовної політики в країні (XX – поч. XXI ст.)**

Лінгвістична оцінка мовної ситуації в Хорватії протягом XX–XXI ст. неодноразово зазнавала модифікацій з огляду на політично-державні трансформації в самій Хорватії, а також: Югославії, у складі якої Хорватія тривалий час перебувала.

Важливість мови для конкретної нації бере свій початок від ідеї про одну окрему націю, мову та історію з XIX ст. Як частині національної ідентичності в побудові держави мові належить утилітарна роль: вона є засобом інформації, що уможливорює ефективне функціонування політичного та економічного життя держави, розвиток демократії тощо. Уніфікована мова пропагує об'єднання, даючи можливість певній державі розвивати спільну культуру. Проте якщо можна довести, що мова певної групи людей відрізняється від сусідньої з нею мови і має відповідний ступінь внутрішньої когезії, це може служити аргументом для того, щоб цю групу людей трактувати як інший народ. З перспективи сьогодення хорватській мовній ситуації у XX–XXI ст. загалом притаманні певні риси, які протягом усього цього періоду по-різному і з неоднаковою інтенсивністю впливали на неї, вони зумовили і перебіг подій, які відбувалися в певній періодизації.

З утворенням незалежної держави мовну політику в країні було спрямовано на закріплення статусу хорватської мови як офіційної у її новоутворених державних інституціях. Важливе значення надавалося засобам, які розвивали мовну свідомість комунікантів у напрямі відходу від нав'язуваної попередньо мовної практики, а головні стратегії мовної політики полягали в тому, щоб надати громадянам можливість швидше

здобути мовленнєву компетенцію щодо мови, яка є офіційною у незалежній державі. Відбувалася переоцінка мовного стандарту, встановлювалися межі для переосмислення тих компромісів, які існували в період політичної залежності. Найнаочнішими стали зміни на лексичному рівні мови. У доповіді представимо деякі мовні факти, які ілюструють переоцінку мовного стандарту саме на цьому рівні.

ЛІДІЯ ВЕРБИЦЬКА

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

*Lidaverbitska2017@gmail.com*

### **Формування «гуманітарної аури» молоді як підґрунтя безпеки нації**

Закон України «Про національну безпеку України» (2018 р.) визначає поняття національної безпеки як захищеність національних інтересів, тобто життєво важливих цінностей українського народу як носія суверенітету України, серед яких важливе місце посідають інтелектуальні та духовні цінності. Дбаючи про національну безпеку, держава повинна ліквідувати усі наявні та потенційно можливі явища і чинники, що загрожували б національним інтересам. Ба більше, держава повинна передбачати можливість виникнення таких явищ і працювати на те, аби сама така можливість була ліквідована. Основою роботи держави у сфері, зокрема, духовної безпеки є розроблення стратегії гуманітарної політики, яка б розв'язувала проблеми в гуманітарній сфері і створювала так звану «гуманітарну ауру» нації (за Л.Костенко).

«Гуманітарну ауру», тобто «потужно емануючий комплекс наук, що охоплюють всі сфери суспільного життя, включно з освітою, літературою, мистецтвом», розуміємо як освітньо-мовно-культурний рівень національного захисту.

Міцна гуманітарна аура, сформована з дитинства, буде твердим фундаментом для збереження національної безпеки, національних цінностей та національної ідентичності. Окрім інституту сім'ї, одним із джерел формування гуманітарної свідомості має стати освіта.

Вважають, що реалізація програми гуманітарної освіти повинна включати: викладання гуманітарних дисциплін (державна мова, культура, мистецтво) в усіх навчальних закладах усіх рівнів, гуманітарного чи технічного, із достатньою кількістю годин на кожен предмет і щосеместровим їх викладанням протягом усього періоду навчання; залучення молоді (учнів та студентів) до культурного національного життя. Класні керівники чи куратори груп повинні забезпечити щомісячні походи молоді на культурні заходи (виставки, походи в музеї, театри, кіно, відкриті лекції, концерти тощо).

Це лише поодинокі можливі кроки, які забезпечать виховання покоління зі сформованою гуманітарною свідомістю, а отже, дбатимуть про національну безпеку.

МАРІЯ ГАВРИШ

*Хмельницький національний університет*

*G\_M\_M@ukr.net*

### **Роль української мови в релігійному житті м. Хмельницького**

У доповіді ставимо за мету проаналізувати історичний контекст реалізації функцій української мови в Православній церкві на прикладі релігійного середовища міста Хмельницького.

В історії Української Православної Церкви ХХ ст. була низка письмових та усних ухвал, які регулювали вживання української мови в релігійній сфері. У період Центральної Ради 9 листопада 1917 р. ухвалено резолюцію про автокефалію Української Православної Церкви, про її

незалежність від держави та про українську мову в богослужінні. На Всеукраїнському православному соборі 20 січня 1918 р. українські делегати обстоювали ідею незалежності та українізації Православної церкви. У зверненні Всеукраїнської Православної Церковної Ради у квітні 1919 р. сказано: “Православні українці хочуть відродити устрій і звичаї стародавньої вільної Української Церкви..., хочуть хвалити Бога й дякувати йому в молитвах своєю рідною мовою...”. Перелік спроб оцерковлення української мови можна продовжити, але результату вони не принесли. Тільки після радянського періоду Помісний Собор УПЦ (МП), що працював 1-3 листопада 1991 року, ще раз підтвердив вчинення українського богослужіння там, де цього бажають дві третини парафіян.

У Хмельницькому українську мову в богослужінні використовують священники Київського патріархату та Автокефальної церкви, а також греко- та римо-католики. Поступово почали переходити на українську мову і протестанти.

Українська Православна Церква Московського патріархату використовує церковнослов'янську мову, лише проповіді священники виголошують українською мовою. Майже вся друкована продукція (молитовники, книги, газети, пропагандистські листівки) у церковних крамницях цієї церкви представлена російською мовою.

ANNA HALAS

*Ivan Franko National University in Lviv*

*halasann@gmail.com*

### **Exploring Russian propaganda against Ukraine in multimodal texts**

The use of propaganda has been a core issue within the fields of sociology and political science, which greatly enhanced the understanding of propaganda as a social phenomenon. However, these works have often overlooked the multimodal

nature of propagandistic discourse. The paper aims at giving a critical overview of propaganda theories and introducing recent advances in multimodal discourse analysis to the linguistic analysis of propaganda.

I will begin by providing background on how propaganda has been interpreted through various stages of cross-disciplinary studies. Following this, I will adapt the epistemic merit model of propaganda analysis to make it applicable to multimodal discourse. I will also address the potentialities of multimodal discourse analysis seeking to extend the study of propaganda language per se to the study of verbal mode in its combination with other semiotic modes. The model will be applied to the empirical data of the study comprising several documentaries and feature films produced throughout the period of Russia's military campaign in Ukraine (2013 – 2018). Data have been collected and processed through the instrumentality of Anvil, Multimodal Annotation and Visualization Tool.

CAMIEL HAMANS

*University of Amsterdam/Adam Mickiewicz University, Poznań*

*hamans@telfort.n*

### **The Charter for Regional or Minority Languages as a peace instrument**

1 March 1998 the Charter for Regional or Minority Languages entered into force. It is the first, and so far, the only treaty in the world which aims to protect the languages of traditional minorities. The Charter is an instrument of the Council of Europe, the Strasbourg based European human rights organization.

This presentation first describes the history of the charter, going back to the late 18<sup>th</sup> and early 19<sup>th</sup> century. In both France and Germany, the relation between language and nation became a hot topic. The French revolutionary Abbé Gregoire noted that only a small percentage of the French population was able to understand and speak French, which made it impossible for these citizens to enjoy their civil

rights. Consequently, Grégoire proposed to try to educate these citizens in French and to eradicate the dialects and minority languages.

In Germany, romantic philosophers such as Herder and Fichte propagated a nationalism that was based on language. What is now Germany then consisted of a patchwork of independent kingdoms, counties, baronies and free cities, which were unable to resist the Napoleonic expansionism. Unity was required. The only common feature of all the small German states was the German language.

So, a nationalistic philosophy in which the one to one relation between language and nation was one of the corner stones came up, and expanded all over Europe. Consequently, languages which deviated from the official national languages were oppressed.

Of course, this development met with resistance. In Belgium a Flemish movement came up, in the Netherlands Frisians started to stand up for their own language, in the Habsburgian empire the different Slavic languages claimed their place, etc. Initially these movements had little success in Western Europe, because nationalistic emotions still prevailed until the Second World War. However, after 1945 Western Europe was startled by violent actions by language activists and autonomists. In Belgium, in Spain, in Northern Italy and even in the Netherlands language conflicts became manifest. This was a reason for politicians of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe and the European Parliament of the European Union, mainly from regions where minority issues caused serious problems, to think about a convention for the protection of linguistic minorities.

It will not be a coincidence that in the same period, the seventies of the last century, sociolinguists began to draw attention to minority languages and claimed that all languages were equal.

The Charter, which was drafted and signed in the early 1990's, was meant for the then countries of the Council of Europe, which were Western European countries. The Charter, which does not apply to dialects or to the languages of recent immigrants, has been moderately successful. It contributed to the appeasement of the major language conflicts in Spain and was helpful in

determining the position of Frisian in the Netherlands. It also led to the recognition of the indigenous languages of the Sami in Scandinavia, etc. However, the Belgian authorities never dared to sign and ratify the Charter, since their language balance is so fragile that they are scared that any new initiative may cause new conflicts. In France, the discussion about the Charter caused serious constitutional problems, which are still unsolved. However, the French negative attitude towards 'patois' changed considerably under the influence of this discussion.

In the second half of the 1990's Central and Eastern European countries joined the Council of Europe and therefore were asked to sign and ratify the Charter, although the Charter never was drafted with an eye on Central and Eastern European language problems. These problems crop up, now that the discussion on minority languages has started in these younger member states of the Council.

In the last part of this presentation some of these problems will be discussed.

One of these problems is that of the Roma language. Western European countries recognized the language of the Roma without much hesitation as one of the languages under the Charter. In most Western European countries, the number of Roma is rather small. Therefore, the effort the authorities have to take is rather limited. In Central Europe the presence of Roma is much more numerous and traditionally the discrimination is much more visible. Consequently, the effort which must be taken is much more extensive. The resistance too.

In a country such as Georgia one comes across another problem: the effect of the Soviet divide and conquer policy. Among the Kartvelian languages Georgian takes the first place. It is the national language of Georgia and the language of the Georgian autocephalic church. However, there are three other Kartvelian languages or main dialects, Mingrelian, Laz and Svan. Since the Soviets promoted Mingrelian as an independent language and so tried to break the solidarity between the Mingrelians and other Georgians, it has become very difficult to discuss the status of Mingrelian, and Laz and Svan. Especially after the last Russian-Georgian violent confrontations, a supposed Russian political interest still overshadows the internal Georgian discussion.

One of most serious linguistic problems in a number of Central and Eastern European countries is the position of Russian, the language of the former occupier. On the one hand it is easily understandable that a young country, which has just managed to acquire its independence, does not want to grant any status to the language of the former oppressor. On the other hand, there live many people in these countries whose mother tongue is Russian. Some of them also speak the national language, some do not. Not all these Russian speakers are recent immigrants or collaborators with the former suppressor.

The application of the Charter in for instance Finland, where the language of the former ruling class, Swedish, was accepted as one of the minority languages, just as Karelian, Romani, Russian, Inari, North and Skolt Sami, Tatar and Yiddish, although Swedish being a national language at the same time, may serve as an example.

It is not the aim of this presentation to present a solution for the problem of Russian in the now independent states which were part of the former Soviet Union, or already of the Tsarist Empire. This is a matter which should be discussed and solved in these countries. However, the implementation of the European Charter for Regional or Minority Languages in other countries, and the discussions about the implementation of the Charter and about the findings of the Committee of Experts of the Charter, may be helpful in formulating a policy which finally may end in a solution.



НАДІЯ ГЕРГАЛО-ДОМБЕК

*Центр Східної Європи Університету Марії Кюрі-Склодовської*

*(Польща)*

*nadia.gergalo@gmail.com*

### **Деякі аспекти функціонування російської мови в Україні**

Російська мова, як і багато інших мов у світі, виконує різні функції: комунікативну, гносеологічну, мислетворчу, ідентифікаційну, культуроносну, естетичну та інші. Водночас її функціонування в Україні не є нейтральним явищем: окрім того, що вона є засобом спілкування і носієм російської культури, російська мова виконує політичні функції. Актуальність проблеми зумовлена нинішньою ситуацією в Україні та необхідністю вивчення передумов російської агресії і шляхів захисту від неї. У зв'язку з цим важливо детально проаналізувати, чим саме є російська мова для влади Російської Федерації, яку роль вона відіграє у зовнішній політиці РФ, а також який це має вплив у гібридній війні Росії з Україною.

Російська влада дуже добре розуміє значення й силу мови своєї титульної нації, що знаходить відображення в низці офіційних документів РФ, з яких виникає, що російська мова є інструментом реалізації геополітики Кремля і служить захисту його інтересів. Влада протягом багатьох років використовувала й надалі використовує російську мову як "м'яку силу" для впливу на політичні, державо- та націєтворчі процеси в багатьох країнах колишнього Радянського Союзу, особливо в Україні. Російські очільники маніпулюють мовним питанням на міжнародному рівні, прирівнюючи російськомовних громадян України в статусі до російської національної меншини та претендуючи на вирішення долі всіх тих, хто говорить російською мовою.

Українська держава повинна опрацювати стратегію, як на міжнародному рівні довести відсутність юридичних підстав для захисту

штучної категорії, якою є російськомовні громадяни України. Державним діячам України потрібно також усвідомити геополітичну роль російської мови й розробити стратегію протидії одному з головних інструментів впливу Кремля в Україні.

МАРИНА ГОНТАР

*Інститут української мови НАН України*

*maroxi@ukr.net*

### **Мовна ситуація у сфері торгівлі й послуг в Україні (територіальний вимір)**

Дослідження мовної ситуації в нашій державі є одним із найактуальніших питань сучасної української соціолінгвістики. Вивчення мовної ситуації в окремих сферах життєдіяльності суспільства дає змогу об'єктивніше й повніше проаналізувати мовну ситуацію загалом.

Мета нашої розвідки – дослідити мовну ситуацію у сфері торгівлі й послуг України в територіальному вимірі, зокрема проаналізувати оцінку комунікативного середовища цієї сфери мешканцями різних регіонів, з'ясувати рівень побутування української мови у закладах торгівлі залежно від величини населеного пункту, спираючись на результати масового соціолінгвістичного та фокус-групових опитувань 2017 року.

Розподіл відповідей на питання «В населеному пункті, де Ви мешкаєте, скільки людей, на Вашу думку, розмовляє українською мовою в закладах сфери послуг (магазинах, кафе, тощо)?» засвідчив, що сфера послуг північних областей є двомовною, центрального регіону – двомовною зі суттєвим переважанням української мови, на заході в комунікативному середовищі цієї сфери повноцінно функціонує українська мова, на сході й півдні – панує російська мова. Також з'ясовано, що мовне середовище досліджуваної сфери в Києві є білінгвальним із домінуванням російської

мови спілкування, в містах переважає російська мова та різні типи двомовності, навіть у маленьких містечках показник двомовності є вищим за показник вживання української мови. Водночас найвищий рівень функціонування української мови характерний для сіл.

Опитування у фокус-групах містять приклади дискримінації громадян за мовною ознакою в закладах сфери торгівлі й послуг. Характерно, що мешканці західних областей наводять приклади дискримінації українськомовних громадян на півдні нашої держави, а мешканці сходу й півдня, навпаки, згадують переважно дискримінацію російськомовних українців на території західної України.

Здійснене дослідження засвідчило недостатній рівень функціонування української мови у сфері торгівлі й послуг на більшій частині території України, що вказує на необхідність кроків для зміни мовної ситуації з боку суспільства й держави.

ЮРІЙ ГОРБЛЯНСЬКИЙ,

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*skelia@ua.fm*

МАРИНА КУЛЬЧИЦЬКА

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

*krym\_mar@ua.fm*

**Лексичні іншомовні інновації сучасної української мови:  
інтелектуалізація чи варваризація мислення**

Іншомовні запозичення – процес, який відбувається в різних формах. Не завжди акумульовані в щоденне мовлення іншомовні «позички» доцільні й умотивовані. Є приклади, коли в сучасному україномовному узусі лексичні

інновації не інтелектуалізують систему щоденної комунікації. Вплив іномовних лексичних одиниць і реалій може мати негативні наслідки. Феномен послідовної мовної експансії спостерігаємо в останні десятиліття з боку англійської як світової мови в українську мовленнєву дійсність. Відбувається активне втягування англіцизмів у матрицю мислення пересічного українця чи інтелектуала, науковця, письменника, підприємця, вчителя, школяра, студента. Ці одиниці руйнують органіку мовленнєвої культури особистості. Англійські лексичні відповідники й цілі фрази адресанти й адресати інтенсивно вживають у суспільному комунікуванні, зокрема, у засобах масової інформації (преса, радіо, телебачення, Інтернет, соціальні мережі), у рекламі, бізнесовому та науковому дискурсі, художній творчості тощо.

Мовці не докладають належних зусиль, щоб підшукати для називання нових реалій, новинок техніки й побуту питомо українські слова, і творять штучні дублети, недоцільно скальковані чи макаронічні варваризми: *населфимося* донесхочу; *антрейд* ваших побажань і очікувань (у рекламі на *білборді*); *зона нетворкінгу*; *лук* на сьогодні; влаштуємо *бранч* – зустріч за перекусом для збільшення своєї популярності; *тімбілдінг*, *супервайзер*, *коуч*, *тренінг*; *бренийшторм* (мозкова атака); *пікап* (*пікапити*), *квест*, *флеешмоб*, *мультиаскінг* (багато завдань); *мапа тревелінгу*; *крафтове* пиво; одяг – *боді*, *снуд* (шарф-хомут), *худі*, *пуловер*, *оверсайз* (завеликий розмір), *аутлети* (розпродаж *брендового* одягу без націнки), *сейли* (розпродажі); *месенджер*, *тег*, *домен*, *desktop*, *аватар*, *х(г)остинг* тощо.

ОКСАНА ГРИДЖУК

*Національний лісотехнічний університет України*

*oxana.hrydzhuk@gmail.com*

### **До проблеми формування мовної особистості студента**

Мовленнєве середовище окреслює специфіку взаємодії студента в системах «викладач – студент», «студент – викладач», «студент – студент», «дорослий (батьки, родичі) – студент», «студент – дорослий» та ін.

На підставі праць мовознавців визначаємо *мовну особистість студента* як особу, що, *по-перше*, є носієм мовної свідомості, вихованої в національному суспільно-соціальному, територіальному просторі; *по-друге*, яка реалізується в належній мовленнєвій поведінці (мовний патріотизм, повага до рідної мови, високий рівень мовленнєвої культури, послуговування мовою як засобом самопрезентації й соціалізації в суспільстві); *по-третє*, має сформовані мовнокомунікативні знання, уміння і навички (комунікативні акти та продумані тексти є продуманими, виваженими, лексично, стилістично й граматично правильно побудованими) і набуває досвіду професійного спілкування.

Сутність мовної особистості становлять духовні й моральні цінності людини, оскільки саме мовлення людини значною мірою відображає її внутрішній світ, система знань людини накладає відбиток на її мовлення: як на те, що вона говорить, так і на те, як вона формулює думку.

Становлення мовної особистості студента як майбутнього фахівця повинно відбуватися в межах національно-мовної картини світу.

Розвиток мовної особистості студента через навчання, виховання, спілкування має бути спрямований на усвідомлений вибір мови спілкування, вільне володіння засобами української мови, реалізацію мовленнєвих здібностей у конкретному професійному дискурсі, розвиток мовного

світогляду, мовного патріотизму, пропагування обов'язковості нормативного літературного мовлення в різних сферах комунікації.

ОКСАНА ГУТОВСЬКА

*Національний університет «Львівська політехніка»*

*oksana.lviv.ukr@gmail.com*

### **Гуманітарна освіта і проблеми безпеки: вектори взаємодії**

Сьогодні спостерігаємо кризу гуманітарної сфери, яку ілюструє криза особистості, смислоорієнтацій, стратегій життя, демократичних інституцій в глобальному масштабі. Своє втілення має вона і в освітньому просторі вищої школи. Статус і роль гуманітарного знання в сучасному світі пов'язані з національною безпекою, яку відображають соціальні відносини в суспільстві. Останні формують суспільну свідомість і думку. Тому неадекватні, свідомо чи несвідомо викривлені погляди та ідеї несуть загрозу для безпеки суспільства.

Освіта стає фактором геополітичного значення, різко політизується, її диференціюють вертикально та горизонтально, в результаті чого її гуманістична сутність розмивається. Освіта все більше перетворюється в мережу, якою можна маніпулювати, надаючи їй релігійні, національні, регіональні та інші відтінки. Це породжує пряму загрозу національній безпеці України. Трансформація освіти в мережу означає примітивізацію свідомості і релятивізацію цінностей, зростання соціальної напруженості та диференціації в суспільстві.

Базова гуманітарна освіта дає нам найбільш фундаментальне орієнтування у світі, наштовхує до вибору абсолютних цінностей, до розуміння того, що вони знаходяться всередині людини (і тоді вам не насадять цінності ні вулиця, ні гроші, ні влада).

Загрози, виклики та ризики гуманітарної безпеки дозволили виокремити низку заходів і напрямків на різних рівнях для її зміцнення: формування і розвиток цивілізаційної та духовної ідентичності українського соціуму, спадкоємність традицій як джерело і регулятор формування самобутньої культури, культивування системи соціокультурних цінностей народу, відстоювання пріоритетів національної ідентичності в культурі, в особистісному самовизначенні, в освіті; збереження і розвиток української мови як основи спілкування.

ОКСАНА ДАНИЛЕВСЬКА

*Інститут української мови НАН України*

*od3556261@gmail.com*

### **Оцінка заходів мовної політики у сфері шкільної освіти і мова повсякденного спілкування**

У доповіді висвітлено результати масового опитування, проведеного в межах Проекту № 62700395 Фонду Фольксваген «Bi- and multilingualism between conflict intensification and conflict resolution. Ethno-linguistic conflicts, language politics and contact situations in post-Soviet Ukraine and Russia», у частині, що стосується потенційних заходів мовної політики в українській шкільній освіті.

З'ясовано, що мова повсякденного спілкування впливає на оцінку мовцями регулятивних заходів держави у системі шкільної освіти, проте виявляється цей вплив із різною інтенсивністю: коли йдеться про сфери офіційної комунікації, то він менший; що ж до сфер, які заторкують приватне життя, то в цих питаннях суб'єктивні мовні переваги набувають пріоритетного значення.

Найбільш однаковим є ставлення респондентів з різною мовою повсякденного спілкування до ідеї законодавчого закріплення вимоги до всіх

держслужбовців, зокрема й керівників навчальних закладів, обов'язкового володіння державною українською мовою. Різниця в підтримці цієї пропозиції становить трохи більше 25 % (найнижчу підтримку висловили респонденти, які в повсякденні спілкуються тільки російською мовою, – майже 72 %, а найвищу в понад 98 % – ті, хто спілкується завжди українською). У питаннях використання мов у навчальних закладах зв'язок між мовою повсякденного спілкування й уявленнями про потенційні заходи держави виявляється ще яскравіше: тільки 40 % опитаних, російськомовних у повсякденні, погоджуються з обов'язковим викладанням українською мовою в усіх державних навчальних закладах (рівень підтримки цієї вимоги серед українськомовних сягає 96 %). Різниця в рівні підтримки обов'язкового українськомовного режиму в державних навчальних закладах респондентами, які в повсякденних ситуаціях користуються різними мовами, сягає 65 %: 30 % підтримки надали ті, хто вживає лише російську мову, і понад 95 % ті, хто спілкується українською.

Зроблено висновок, що мова повсякденного спілкування, яка не для всіх мовців в Україні збігається з рідною, виконує роль своєрідного фільтра, який, помітно коригує профілі мовної реальності.

ТЕТЯНА ДЕМКОВА

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

*tademkova@gmail.com*

### **Характеристики радянського тоталітаризму в текстах української закордонної публіцистики**

Мова української закордонної публіцистики 50-80 років минулого століття потребує комплексного лінгвістичного аналізу, необхідного для висвітлення низки питань загального і часткового характеру, зокрема, взаємодії мови та ідеології, мови політичного дискурсу та політичної



комунікації, комунікативних стратегії і тактик дискурсів як складників різних політичних систем тощо. Важливий і багатий на потенційні висновки матеріал містить закордонна українська публіцистика, представлена такими виданнями, як «Сучасність», «Визвольний шлях», «Листи до приятелів», «Український самостійник».

Політична полеміка, спрямована на розвінчання радянського тоталітаризму, ведеться навколо базових цінностей комуністичної системи. До останніх належать *дружба народів, класова боротьба, демократія, імперіалізм, боротьба за мир* тощо. Оскільки визначальним елементом радянського дискурсу є відмінності між дійсним і постульованим, реальним і бажаним, уявним і фактичним, то мовні стратегії, підпорядковані характеристиці радянської дійсності, значною мірою ґрунтуються на переосмисленні понять і термінів, в результаті якого останні набувають виразної ідеологічної конотації та іронічного забарвлення.

Іншим засобом розкриття природи радянської тоталітарної держави є використання тем і понять на кшталт: *цар, деспот, деспотія, тиран, тиранія, тюрма*. Такі терміни в публіцистичних текстах української закордонної публіцистики формують аксіологічні поля діячів та керівників радянської держави, які в суспільній свідомості набувають виразних ознак культу, обожнення, перетворюючись на новітніх комуністичних ідолів. Для їх ідеологічної деактуалізації використовуються прецедентні тексти різного характеру та походження, авторські новотвори, народна фразеологія, цитати видатних письменників та історичних діячів України.

ВОЛОДИМИР ДЕМЧЕНКО

*Херсонський національний технічний університет*

*d.vovchuk@gmail.com*

### **Злодійське арго як складник мовлення посттоталітарного суспільства**

Переважна частина українського суспільства вже зрозуміла небезпеку з боку колишньої метрополії щодо національної культури, зокрема й мови, – насамперед через інформаційну сферу, яку важко контролювати державі в умовах неоднотайності її населення в мовних питаннях. До цього залучаються ще й проблеми загальної мовленнєвої культури соціуму, де вплив російської мови відбувається не лише через кальковані одиниці в публічному мовленні, але й через різке зниження культурного рівня мовлення. Наприклад, уже близько століття одиниці так званого злодійського арго (фені) потрапляють до загальнонародної мови.

Так, з 1920-х років слова злодійського світу входять у мову художньої літератури та публіцистики, репрезентуючи просте мовлення, а партійні та комсомольські керівники взагалі беруть їх на озброєння у своїй фаховій комунікації – щоб бути «ближчими до простого народу». Це стосувалося (і стосується) власне російської мови, а тому відчутно знизило її рівень. Проте і в українській мові за час існування радянської системи численні кальковані одиниці витіснили питомі етнічні форми, які нагально потрібно повертати з мовленнєвої периферії до всіх функціональних страт.

У словниках злочинного арго особливий інтерес становлять одиниці, що вже давно адаптовані в загальнонародному мовленні, а деякі з них – і в офіційному. Слова *амба*, *стрьомний*, *держи краба*, *салага*, *капушта* («гроші», нині – *бакси*), *кодло*, *поштовий ящик* й інші характеризують мовлення радянських людей, проте найгірше, що вони актуальні й сьогодні в

мовленні української молоді, яка потенційно є носієм державної суверенності та майбутніми політиками й управлінцями.

Можна зробити логічні висновки щодо небезпеки функціонування арготичних елементів у мовленні.

РУСЛАНА ДЗІСЬ

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

*ruslana-dzis@ukr.net*

### **Суспільні чинники пуризму**

Аналізуючи соціальні умови, що призводять до мовних змін, сучасна мовознавча наука послуговується поняттями «мовна ситуація», «мовна свідомість», «мовна політика», «мовне планування». Характеристика певних ознак цих категорій допомагає дослідити суспільні процеси, що породжують пуристичні тенденції в мові.

*Мовна ситуація*, передбачаючи наявність мовних контактів, впливає на ступінь прихильності мовців до рідної мови. Високий рівень внутрішньої самооцінки зумовлює виникнення пуристичних тенденцій як демонстрації можливостей рідної мови, де першочергово визнано самотутність власних мовних одиниць на противагу запозиченим. Пуристичної критики зазнають здебільшого іншомовні слова, інтернаціоналізми, структурні кальки, словотвірні запозичення та варваризми.

Суспільна оцінка якості рідної мови межує з поняттям *мовної свідомості*. Активізація глибинного рівня мовної свідомості відбувається за наявності варіативних одиниць, коли виникає потреба пояснити вибір одного варіанта й усунення іншого. Наприклад, ситуація, коли соціум негативно сприймає вплив колишньої панівної мови, спонукає до вилучення мовних варіантів, схожих на відповідники у мові-асиміляторі.

*Мовна політика* регламентує характер суспільного ставлення як до явища мовного пуризму загалом (теоретичний аспект), так і до конкретних його виявів у мові зокрема (практичний аспект). Наприклад, „організований” пуризм характеризують три фази: 1) пуризм як позитивне явище, що пробуджує прогресивні сили; 2) етап застою (стагнації), коли розвиток припиняється; 3) переродження пуризму в мовний шовінізм. Для називання „організованого” виду пуризму, який характеризуємо як шкідливий, оскільки він поглиблює різницю між розмовною й літературною мовою, використовуємо термін *надмірний пуризм*.

*Мовне планування*, що включає етапи вибору норми, її кодифікацію, впровадження й подальше вдосконалення або переосмислення, позначене впливом мовної свідомості, яка визначає мовні смаки суспільства. Тому пуристичні тенденції частіше підтримує народ, який відчуває небезпеку денаціоналізації.

ЮЛІЯ ДЗЯБКО

*Ібарацький християнський університет (Японія)*

*yuliya.dzyabko@hotmail.com*

### **Мова та ідеологія як засіб національної політики: приклад Японії**

Японію прийнято вважати монокультурним, моноетнічним і монолінгвальним суспільством (за даними статистичного бюро міністерства внутрішніх справ та комунікації Японії станом на 2018 рік загальне населення країни налічує близько 126 мільйонів осіб; серед них у відсотковому співвідношенні кількість етнічних японців становить 98.2%, тоді як кількість іноземців, які проживають на території країни, – 1.8% від загального складу населення; національною та офіційною мовою країни є японська).

Однак, образ Японії як одномовного суспільства є спірним. Все більше мовознавців стверджують, що Японія є і завжди була мультилінгвальною, а імідж монолінгвального суспільства, який вона презентує, як своїй нації, так і решті світу, є лише модерністською фікцією. До таких висновків науковці схиляються, аналізуючи мовну ситуацію Японії, яка склалась в кінці XIX століття та була пов'язана насамперед із так званою ідеологією *кокуго* (дослівно «ідеологія національної мови»).

Саме в післяреставраційний період Мейджі (1868–1912), який символізував становлення Японії як модерної національної держави, розповсюджується ідея національної японської мови як символу японської нації, визначаючи формування національної самосвідомості та ідентичності японців. Ідеологія *кокуго* стала виразником націоналістичних переконань Японії і розвивалась у двох напрямках. Перший напрям стосувався формування національної ідентичності японців за допомогою вироблення гомогенного стандарту національної мови. Другий – був спрямований на мовно-культурну асиміляцію колонізованих Японією територій впродовж кінця XIX – першої половини XX століття та мав ознаки *мовного імперіалізму*.

Отже, у доповіді охарактеризуємо роль *мови та ідеології* у формуванні національної політики на прикладі історії мовних заходів Японії кінця XIX – першої половини XX століття.

УЛЯНА ДОБОСЕВИЧ

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*u-lana@hotmail.com*

### **Українська мова у практиці греко-католицького духівництва у XVIII ст.**

1. Роль церкви в утвердженні суспільного статусу та піднесенні престижу української мови упродовж століть була великою. Вплив різноманітних церковних інституцій, духовних практик, релігійної літератури особливо виразно можна простежити у середньоукраїнський період (друга половина XIV – кінець XVIII ст.). Це пов'язано насамперед з екстралінгвальними чинниками – від масштабних загальноєвропейських рухів Відродження, Гуманізму та Реформації до локальних суспільних запитів.

2. Особливе місце у духовному житті українців на західних теренах належить греко-католицькій церкві. Представники духовенства саме цієї конфесії активно популяризують українську мову в релігійній сфері й історично зробили помітний вклад в її утвердженні, який ще належить всебічно дослідити.

3. У працях українських мовознавців (І.Фаріон, М.Лесюк тощо) закладено підвалини таких досліджень, однак залишається ще велике поле для різноаспектних студій. Зокрема мало вивченим є період XVIII ст. У відділі рукописів ЛННБ ім. В. Стефаника зберігається важливий в окресленій проблематиці документ, у якому зібрані, опрацьовані та викладені факти та роздуми Василя Щурата про роль мови у практиці греко-католицького духівництва: «Націоналізація української літературної мови в XVII і XVIII вв.».

4. У контексті мовних питань висвітлено позицію та розглянуто заходи чернечого ордену Української греко-католицької церкви Чину святого

Василія Великого, спрямовані на задоволення потреб вірян-українців у рідній мові. Це один із чинників витворення і скріплення національної ідентичності та національної свідомості українців.

5. Такі екскурси в історію взаємодії церкви з громадою (суспільством) демонструють національно зорієнтований вектор греко-католицької конфесії, висвітлюють ті чинники, які намагалися приховати або затерти з певних ідеологічних міркувань. У сучасних умовах важливо акцентувати на зазначених аспектах, оскільки вони дозволяють українцям ідентифікувати себе в мовному плані.

ЮЛІЯ ДОВГАНЮК

*Хмельницький національний університет*

*dovganuikjulia1996@ukr.net*

### **Функціонування української мови в розважальних програмах: сучасний стан і перспективи**

Моніторинг Національної ради України з телебачення і радіомовлення найрейтинговіших розважальних програм визначив, що лідерами серед телеканалів за часткою українськості є: «1+1» (75%), «ТЕТ» (75%), «Новий канал» (73%), «ICTV» (67 %), «СТБ» (59%). Найбільша частка російськомовних передач на телеканалах «Україна ТРК» (67%) та «Інтер» (66%).

У доповіді проаналізовано 15 розважальних програм. До україномовних належать: «Вар'яти шоу», «Ігри приколів», «Шоу Юри»; російськомовними є «Добрий вечір на Інтері», «Готуємо разом» (канал «Інтер»). До напівукраїномовних розважальних шоу належать: «Чотири весілля» – 54% (російська мова), 46% (українська мова), «Багач-бідняк» – 50% (російська мова), 50% (українська мова), «Хата на тата» – 27% (російська мова), 73% (українська мова).

Існують шоу, в яких учасники використовують перемінний код: «Свекруха чи невістка» («Україна ТРК») – 63%, 8 % (російська мова), 29% (українська мова); «Вечір з Наталією Гаріповою» (СТБ) – 22% перемінний код, 14% (українська мова), 64% (російська мова).

У мовленні учасників усіх інших програм переважає російська мова: «Зоряні яйця» (87%), лише 13% – українська мова; «Дизель шоу» (90%) , лише 10% – українська мова; «Ліга Сміху» (70%) , лише 30% – українська мова.

Спостерігаємо збільшення частки державної мови в ефірах розважальних програм завдяки україномовним учасникам та свідомим ведучим.

Ми провели соціолінгвістичне опитування серед студентів Хмельницького національного університету з метою виявлення їхнього ставлення до мовної реалізації розважальних шоу. Отримані результати показали мовні пріоритети студентів як споживачів телепродукту та засвідчили їхнє позитивне ставлення до змін у мовній політиці мас-медіа.

ЛЕСЯ ДУДА

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*lunole66@gmail.com*

### **Ім'я як маркер національної ідентичності в матеріалах метричних книг ХІХ – першої половини ХХ ст.**

Аналіз питання ідентичності з урахуванням нової антропонімної джерельної бази здійснено на прикладі іменника львів'ян ХІХ – першої половини ХХ ст. Матеріалом послужили 25 тис. антроповживань латинською, українською та польською мовами, отриманих з метричних записів греко-католицької церкви Св. Параскеви та римо-католицького костелу св. Марії Магдалини.



Історики вважають, що існує відповідність між конфесійною належністю та національністю мешканців Галичини ХІХ – поч. ХХ ст.: українці були парафіянами греко-католицького віровизнання, поляки належали до римо-католиків. Тому обрані джерела дозволяють простежити антропонімний вияв національної ідентичності осіб у період численних змін історико-політичних координат того часу.

Іменнік українців містить найменування, невластиві римо-католицькому іменнику (*Борис, Параскева, Віра-Надія-Любов*), власне українські форми імен (*Оксана-Анна, Осипа, Тереня*), історично асоціативні назви (на зразок *Лев-Данило, Богдан-Тарас, Леся-Олександра*), церковні форми загальноживаних імен (*Андрей / Андрій, Іоан / Іван*).

Орієнтацію на традиційні зразки назовництва поляків ілюструють імена, невластиві греко-католицькому іменнику (*Zbigniew-Karol, Bożena-Hedviga Carolus, Czeslaw, Kazimira*); чоловічі імена з компонентом *Maria* (*Stanislaus-Maria, Thaddeus-Maria-Victor*); антропонімний неологізм (*Stanislaus-Kostka*, утворений від імені та прізвища польського святого, покровителя й опікуна Львова в 1387-1772 рр); історично асоціативні назви (*Franciscus-Josephus*) висока частотність антропонімів слов'янського походження (*Witostawus-Sigismundus, Szczeslaw-Maria-Antonijs, Bogumila-Kasimiera, Ludmila-Maria*).

Також серед однак імені як маркера ідентичності – показники однойменності (які були вищі в середовищі українців); поширення традиційних для української антропосистеми назв в іменному спектрі парафіян греко-католицького віросповідання та вибір традиційних для польської антропосистеми назв для осіб римо-католицького обряду; більша частка імен слов'янського походження та іншомовних одиниць у складі імен римо-католиків; наявність імен з чотирма і більше компонентами в іменнику осіб польської національності.

ХРИСТИНА ДЯКІВ

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*khrystyna.dyakiv@gmail.com*

### **Відеоінтерв'ю в українській і німецькій мовах: специфіка комунікативних невдач**

У доповіді досліджуємо специфіку комунікативних невдач (далі – КН) в українських і німецьких відеоінтерв'ю. Використано методи спостереження, аналізу мови на основі реальних мовленнєвих ситуацій, квалітативної оцінки даних, конверсаційного і контрастивного аналізу. Визначено типи КН з урахуванням причин їх виникнення (через інтерв'юера, респондента, комунікативний шум) і сприйняття їх як порушення (з позиції інтерв'юера, респондента або глядача). Виокремлено КН на структурних рівнях комунікативного жанру відеоінтерв'ю (зовнішньоструктурний, внутрішньоструктурний і ситуативний рівень реалізації), а також з урахуванням принципів Кооперації (встановлюючи порушення максим спілкування) та Ввічливості.

Визначено спільні і відмінні ознаки КН в інтерв'ю в обох етнолінгвокультурах. Причини КН: незручні питання інтерв'юера, пов'язані з особистою сферою (частіше в українській етнолінгвокультурі) або творчістю, невміння висловлюватися (як недостатня мовна компетенція недосвідченого інтерв'юера, і респондента в обох етнолінгвокультурах). За фактором сприйняття – це КН: для інтерв'юера через відсутність відповіді на поставлені запитання, для респондента – через спонтанність і нашарування запитань в обох етнолінгвокультурах. Аналіз КН у відеоінтерв'ю можна екстраполювати на інтерв'ю з інших сфер або на інші жанри діалогічного мовлення.

НАТАЛІЯ ДЯЧЕНКО

*Житомирський державний університет імені Івана Франка*

*dyachenkonatali@gmail.com*

### **Природа етнічних стереотипів**

Актуальність студій у цій царині зумовлена багатьма чинниками: насамперед своїм практичним спрямуванням, покликаним з'ясувати, як стереотипне сприймання представників різних націй може провокувати ксенофобію, напруженість або агресію в суспільстві, щоб запобігти їхнім проявам; мінливістю явища, адже разом зі змінами в соціумі змінюються й стереотипи та їхні вербальні прояви: старі зникають, а їхнє місце посідають нові, які, безумовно, потребують аналізу.

Національний (етнічний) стереотип – це сукупність узагальнених та емоційних уявлень про націю або етнос, його звичаї, культуру, традиції, інтелектуальний та естетичний рівень, а також – роль в історії людства.

За нашими спостереженнями, етнічні стереотипи можуть виконувати низку функцій: комунікативну, фатичну, узагальнювальну, емотивну, прогностичну, когнітивну, регулятивну, ідентифікаційну, інтегровальну, кумулятивну, ідеологічну, пропогандистсько-маніпуляційну.

Дослідження національних стереотипів вимагає міжгалузевого підходу (найефективніших результатів можна досягти завдяки співпраці лінгвістів, соціологів, істориків, політиків, психологів) та залучення експериментальних даних.

На матеріалі анкетування в середовищі академічної молоді (опитано 97 студентів із трьох вишів м. Житомира) розглянуто автостереотип (self-image) українця. Узагальнюючи дані опитування, можна стверджувати, що ми досить критично ставимося самі до себе, не боїмося говорити про свої слабкі сторони та недоліки як нації (наприклад, *корумпованість, байдужість,*

пняцтво), хоча не завжди поспішаємо їх виправляти й асоціювати саме зі своєю особою.

Наприклад, замість етноніма *українець* респонденти використовують назви з позитивною (*брат, вояк, герой, земляк, козак* та інші) та негативною (*бандерівець, ватник, малорос, майданутий* та інші) конотацією, і їхня кількість майже однакова. Деякі назви ситуативно можуть змінювати конотацію (пор.: *волонтер, українець, націоналіст, свідомий*).

Стереотипні образи, які можна окреслити на основі зібраних нами даних, є лише частиною загальної картини стереотипних уявлень українців про себе.

ТЕТЯНА ЄЩЕНКО

*Львівський національний медичний університет імені Данила*

*Галицького*

*teua.lviv@gmail.com*

### **Мовний вимір національної безпеки України в умовах гібридної війни**

В Указі Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 «Про Стратегію національної безпеки України» актуальними загрозами національній безпеці України названо інформаційно-психологічну війну, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу.

Збереження української мови є основою безпеки нації і на її захист повинні бути скеровані законодавчі дії держави. Якби українська мова правдиво здобула б статус державної мови і була поширена в усі ланки життя суспільства, підтримувалася б усілякими програмами і державними законами, ми мали б монолітну націю, а не соціум споживачів маскультури.

Мова – це потужний зв'язок між українцями минулих і прийдешніх поколінь. Якби мову вивчали повсюдно і ґрунтовно, то зникла б проблема зросійщення, румунізації і под. значної кількості населення України. І жодна інформаційна атака не мала б найменшого впливу на суспільну свідомість і поведінку громадян. А це означає, що не було б підґрунтя для ворожого вторгнення на нашу землю в Криму і на Донбасі.

Варто пам'ятати: мова має величезну ідеологічну вагу, вона відіграє вирішальну роль у формуванні національної свідомості, громадянської позиції, фахової мотивації (пор. мовну політику у так званій ДНР). Мова перетворює народ в націю, котрій не страшні гібридні виклики ворогів.

На жаль, у засобах масової інформації формується погляд, що любити Україну можна, говорячи російською мовою, що російськомовні громадяни почасти патріотичніші, ніж українськомовні, що на Майдані і на війні гинули і гинуть і російськомовні патріоти також і под. Це небезпечна позиція, яка на меті має лагідну русифікацію України.

Отже, цей складний історичний час вимагає від кожного з нас мовної стійкості і чіткої, безкомпромісної позиції щодо національно-державних інтересів.

**СЕРГІЙ ЄРМОЛЕНКО**

*Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України*

*signum70.1@gmail.com*

### **Українська епонімія в соціокультурному аспекті**

Вторинне використання є важливою складовою частиною функціонування власних назв. Деонімні одиниці складають істотну частку лексику мови, а в плані мовного існування вони багато в чому визначають характер відповідного лінгвістичного ландшафту. Застосовуючись для творення інших власних назв, як простих, так і складних (найменувань

установ та підприємств, витворів та продуктів людської діяльності, географічних об'єктів тощо), оніми, як питомі, так і іншомовні, служать не лише для позначення цих вторинних для них денотатів, а й водночас, виступаючи в ролі ономасіологічної бази, також виражають ціннісні характеристики, які в суспільстві пов'язуються з первинними денотатами цих онімів і власне через це мотивують (частково чи навіть повністю) їхнє вторинне вживання.

Вивчення онімів під цим кутом зору може дати важливі результати, розкриваючи властиві для суспільства системи цінностей та їхнє відображення у представленому ономастичною лексикою фрагменті мовної картини світу. Ефективність відповідних студій у царині української мови значною мірою залежить від використовуваного в них категоріального апарату.

Проаналізувавши відповідні українські термінопоняття та зіставляючи їх із категоріями, застосовуваними у дослідженнях із деономастичної деривації фахівців інших лінгвістичних традицій, автор доходить висновку про доцільність внести в зазначений апарат такі зміни: 1) застосовувати термінопоняття «епонімія» та «епонім» як загальну категорію, що охоплювала би будь-які випадки застосування власних назв для вираження істотно нового сенсу; 2) застосовувати зазначені термінопоняття не лише у випадку вживання онімів у формальній та семантичній деривації, а також і в деривації фразеологічній – для творення сталих номінативних словосполучень (у тому числі і багатокomпонентних онімів) із ономастичним компонентом. Саме така категоризація покликана ввести в єдині теоретико-методологічні рамки дослідження деономастичних онімів, які в протилежному випадку лишаються роз'єднаними, а їх наслідки відповідно не осмисленими в спільному контексті; у цей спосіб вона забезпечує отримання цілісних та об'єктивних відомостей щодо тих ціннісних конотацій, які пов'язуються в українському суспільстві із різними складниками його культури, маніфестуючись через вторинне вживання власних імен.

ГАЛИНА ЗИМОВЕЦЬ

*Інститут мовознавства НАН України*

*galynazymovets@gmail.com*

### **Відображення ідеологічних спрямувань і домінантних ідентичностей у класі ергонімів**

Експресивна функція мови в ергонімії проявляється, зокрема, у виборі тих або інших мотиваторів, які відображають уподобання та світогляд номінаторів. Дослідження семантики одиниць цього класу становить міждисциплінарний інтерес, надаючи об'єктивні дані про позиціонування окремих людей та колективів, їхні ціннісні орієнтири.

Ми вважаємо, що маркерами ідеологічних спрямувань в ергонімії виступають явища різнопланового характеру. 1) Релевантним є вибір мови-джерела мотиваторів для утворення ергонімів. Поряд з питомою українською лексикою, спостерігаємо значну кількість адаптованих і нових іншомовних запозичень, насамперед з англійської, а також варваризмів, що свідчить про відкритість культури до зовнішніх впливів і спрямованість на зовнішні зразки для наслідування. 2) У способах творення ергонімів простежується тенденція до аналітизму, що також виступає ідеологічним маркером (орієнтація на глобальний світ), адже подібні тенденції є типовими для ситуації мовного контактування. 3) Активне використання топонімів інших країн та прикметників *інтернаціональний/міжнародний* і їхніх похідних є ще одним маркером орієнтації на інші країни. 4) З іншого боку, в ергонімії широко представлений хоронім *Україна* та відповідний прикметник, які виступають у ролі маркера національної належності. 5) Значним є рівень представлення в ергонімії античної міфології, на відміну від слов'янської та християнської. Звернення до класичної спадщини вважаємо маніфестацією належності до європейського регіону. 6). Українська ергонімія все ще зберігає значну кількість старих радянських ідеологем, зокрема

комеморативних назв та лексики, яка використовувалася в функції пропагандистських штампів. 7) Вибір як мотиваторів назв із мистецької сфери є також маркером певних ідеологічних настанов. Спостерігаємо в цьому аспекті гетерогенну картину, коли використовуються як типові українські символи та назви, так і надбання інших культур. 8) Продуктивними мотиваторами ергонімів є наукові терміни. Уважаємо, що це свідчить про тип культури, який базується на раціональних засадах.

Таким чином, аналіз мотиваторів українських ергонімів дозволив визначити деякі ідеологічні домінанти українського суспільства, яке перебуває в стані транзиції від одного устрою до іншого.

ІРИНА ЗБИР

*Корейський університет іноземних мов Ханкук (Республіка Корея)*

*ivtorak@gmail.com*

### **Явище інтерференції в мовленні корейських студентів як міждисциплінарна проблема**

Вивчення явищ інтерференції у мовному контакті є актуальним завданням сучасної соціолінгвістики, психології, педагогіки, лінгвістики та методики викладання іноземних мов. Це явище стало об'єктом дослідження ще в 60–70-х рр. ХХ ст. і досі привертає увагу вчених (У. Вайнрайх, Е. Хауген, Є. Верещагин, В. Костомаров, Ю. Жлуктенко та ін.), однак питання інтерференції в мовленні корейських студентів у процесі вивчення іноземних мов залишається на стадії розробки (У Чоль Кім, Санг Чін Чой, Чхве Чжін Хван (англійська мова), Н. Крашевская, Н. Виноградова (російська мова) та ін.), що зумовлює актуальність нашої розвідки.

Корейські студенти вивчають українську мову на факультеті українознавства в Корейському університеті іноземних мов Ханкук, який було відкрито в 2009 р. У процесі навчання в деяких студентів (зокрема 2-го



та 3-го курсів) виникає лінгвістична інтерференція на фонетичному, граматичному та лексичному рівнях. Це зумовлено взаємодією двох споріднених мов – української та російської, які багато студентів опановують одночасно (обираючи на 2-му курсі другу спеціальність «російська мова»).

На підставі власного досвіду викладання української мови в корейській аудиторії виокремлюємо такі основні причини інтерференційних явищ: 1. *лінгвістичні* (вплив рідної мови, спорідненість української та російської мов); 2. *психологічні* (індивідуальні мовні здібності, психологічно-емоційний стан студента); 3. *соціолінгвістичні* (двомовне середовище, мовна політика України); 4. *методичні* (особливості системи навчання в Кореї, вплив конфуціанської традиції) тощо.

Хоча явище інтерференції є досить складним і в процесі оволодіння іноземними мовами створює багато перешкод, розробка ефективних шляхів його подолання та їхнє активне упровадження в навчальну практику сприятиме мінімізації негативного впливу.

УЛАДЗІСЛАЎ ІВАНОЎ

*Еўрапейскі гуманітарны ўніверсітэт (Літва)*

*uladzislau.ivanou@ehu.lt*

### **Інклюзіўная беларуская мова: стан, магчымасці, тэндэнцыі**

З 90-ых гадоў мінулага стагоддзя пад уплывам заходніх мовазнаўцаў-гендарыстаў і гендарыстаў наагул у Беларусі, ва Ўкраіне распачаліся дэбаты аб гендарна-карэктнай мове, аб палітычна-карэктнай мове ці яшчэ несэксісцкай мове. На сянняшні момант у нашых краінах сфармаваліся новыя пакаленьні мовазнаўцаў і мовазнавак гендарнага натхнення і пачала прадуквацца інклюзіўная мова (панятак, які ахоплівае звычайныя гендарна-карэктная ці несэксісцкая мова). Інклюзіўная мова падразумявае комплекс правілаў і практык, скіраваных на вынішчэнне ці прынамсі мінімізацыю

дыскрымінацыі пэўных носьбітаў мовы: кабетаў перадусім. Інклюзіўная мова складаецца з такіх практык, як актыўная фэмінізацыя назваў пасадаў, пошук нэўтральных словаў, выкарыстаньне г.зв. “эпіцэнаў”, словаў супольнага роду і пад. Наагул інклюзіўная мова ахоплівае лексіку, сынтаксыс, граматыку і тыпаграфіку. Тэндэнцыя апошняга часу – дэмаргіналізацыя інклюзіўнай мовы і ўваход яе ў акадэмічнае вымярэньне.

На аснове аналізу сучаснай беларускай мовы прэсы, літаратуры, інтэрнэту вылучаюцца асноўныя тэндэнцыі і магчымасьці інклюзіўнай мовы. Таксама ў дасьледаваньні інтэграваны аналіз дыялектаў і гісторыі мовы з мэтай пошуку рэсурсаў, якімі карысталіся нашы продкі, каб далікатна і нэўтральна ахапіць рэчаіснасьць (напрыклад, актыўнае задзейнічаньне ў мове 19-га ст. словаў супольнага роду і інш.).

HALYNA KALUZHNA

*Ivan Franko National University of L'viv*

hal.kaluzhna@gmail.com

### **PTSD Coach: An Overview of the Structure and Language of the Mobile Application**

Ukraine has been going through difficult times. Due to the armed conflict in the Eastern part of the country, the population has faced severe traumatic events, and there exists high need for psychosocial help to traumatized people: soldiers, veterans, their families, IDPs from Eastern Ukraine, etc. The US mental health professionals have profound experience of working with different mental health conditions caused by psychological trauma, such as post-traumatic stress disorder (PTSD), and have multiple printed, multimedia and digital resources to address the issue. This presentation gives an overview of PTSD Coach, a mobile application developed by the Veteran Affairs National Center for PTSD, which is aimed at helping those having PTSD symptoms to understand their mental health condition

better and self-manage symptoms. The app is widely used having obtained very positive reviews and having been evaluated in a number of studies. The presenter will first describe the app structure with its four parts: *Learn, Track Symptoms, Manage Symptoms, and Find Support*. They are a section with psychoeducational information about PTSD and available treatment options, a section with a widely used self-report measure of PTSD symptoms, a section providing coping tools to address acute PTSD symptoms, and a section helping users reach out for support when needed, e.g., emergency and crisis support. The presenter will then dwell on the app language in more detail focusing on its multimodality, the way in which language and other semiotic resources (images, layout and sound) work together in the creation of meaning.

НАТАЛІЯ КАРПЧУК

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*

*karpchuknata@gmail.com*

### **Медіавійна як гібридна загроза**

Медіавійна – явище формування негативного ставлення в аудиторії масмедіа до ворога (суб'єкта міжнародних відносин, учасника політичного процесу всередині країни), а також вплив на свідомість людини, внаслідок якого вона здійснює необхідні дії. Основна мета медіавійни, яка продовжується неофіційно навіть у мирних умовах, – створення хаосу, коли стає незрозуміло, хто друг, хто ворог, хто виграв у війні і хто програв. Типові прийоми: приховування реальних подій, реального стану справ; виривання фраз із контексту з наступним акцентуванням уваги саме на них; ототожнювання негативних аспектів певного явища із самим явищем та його сутністю; навішування ярликів; дифамація – образа чи висміювання особи, народу; акцентування на особистих рисах опонента; розповсюдження пліток, чуток тощо; втягування в ситуацію осіб, абсолютно до неї не причетних;

навіювання опонентіві відчуття тривоги, депресії, іноді з доведенням до повного відчаю й самогубства.

Причинами медіавійни часто є невирішеність внутрішньодержавних проблем і бажання об'єднати населення країни проти зовнішнього ворога, відволікаючи увагу від внутрішніх проблем. Цей тип війни впливає на ментальність й поведінку людей, стимулює радикальні настрої в суспільстві.

Основними засобами медіавійни є: радіо, телебачення, веб-сайти, преса, міжнародні інформаційні агентства, соціальні мережі. Останні – надзвичайно потужний засіб медіавійни; вони аналізують слова, фрази, хештеги й формують перелік найбільш популярних тем, які привертають увагу великої аудиторії за короткий проміжок часу і, як наслідок, створюють порядок денний обговорень. За підтримки своїх прихильників і «ботів» іноземні агенти можуть розміщувати пропагандистські й фейкові повідомлення й формувати тренди, які далі транслюють й обговорюють в інших засобах комунікації.

Ефективним інструментом для проникнення на вороже інформаційне поле саме на етапі латентної фази конфлікту є медіавіруси, мета яких – дослідження середовища, апробація певних ідей і потенційного ефекту їх застосування, створення й закріплення власних інформаційних майданчиків для подальшої агресії.

У рамках еволюції медіавірусів з'явилося таке явище, як медіаактивізм – тактика партизанської інформаційної війни (реалізують окремі медіаактивісти або групи), що передбачає створення певних розкручених осіб або організацій (рухів, громадських ініціатив та ін.), які є авторами і трансляторами тематичних медіавірусів.

НАТАЛІЯ КАЩИШИН

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*natakashchyshyn@gmail.com*

### **Ввічливість як лінгвістичний феномен у контексті дипломатичної комунікації**

Ввічливість є визначальною категорією дипломатичного дискурсу (ДД), у фокусі якої ефективність та успіх комунікації на міжнародному рівні. Дослідження, присвячене вербальним та невербальним засобам вираження ввічливості в англomовному ДД, є актуальним з огляду на звернення сучасних лінгвістичних студій до вивчення різних аспектів соціальної та інституційної комунікації.

Дипломатичні відносини між народами – передумова мирного співіснування. Необхідність консенсусу змушувала спільноти шукати найоптимальніші шляхи ведення спілкування, а отже компромісу. Консенсус був метою "дипломатії" з найдавніших часів, а ввічливість, як його головний вербальний і невербальний інструмент, була однією з причин виникнення та розвитку дипломатії. Однак сьогодні вона трансформувалася від засобу, який дозволяє уникати конфліктів та агресії, до ефективного способу балансування між об'єктивною правдою та вимушеними поступками.

Беручи до уваги праці, сфокусовані на вивченні дипломатичної мови та теорії ввічливості, вважаємо, що поняття ввічливості потребує глибокого наукового переосмислення у контексті його ролі в побудові ефективної дипломатичної комунікації та встановленні консенсусу. Одним із вагомих аспектів вивчення категорії ввічливості у дипломатії є визначення її *найвигідніших* стратегій, якими послуговуються для досягнення консенсусу та реалізації діалогу між народами впродовж століть.

Аналіз комунікативних модусів ввічливості в дипломатії та їх поділ на 3 головні прагматичні групи (інструменти для відкладення рішень,

інструменти для уникнення гострих кутів під час дипломатичних перемовин, інструменти для здійснення «пінг-понг дипломатії») дозволить виявити специфічні особливості ДД як різновиду інституційного дискурсу та в широкому сенсі сприятиме результативному діалогу в міждержавних відносинах.

АНАТОЛІЙ КИСЛИЙ

*ННІП Міжрегіональна Академія управління персоналом*

*nadiakisl@yahoo.com*

ФЕДІР МЕДВІДЬ

*ННІП Міжрегіональна Академія управління персоналом*

*fedirmedvid86@gmail.com*

### **Політика національної безпеки в гуманітарній сфері**

Забезпечення національної безпеки в гуманітарній сфері є стратегічним пріоритетом національної державної політики.

Політика національної безпеки в гуманітарній сфері виступає як сукупність суспільно-політичних заходів, спрямованих на забезпечення захищеності культурних, освітніх, наукових, духовно-релігійних та інших життєво важливих інтересів та цінностей особи, суспільства, держави, на виявлення та подолання загроз та викликів в сфері культури, освіти, науки, релігії тощо.

Звідси головною метою політики національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері є виявлення, подолання та попередження загроз та викликів в сфері культури, освіти, науки, історичної пам'яті тощо, що сприятиме досягненню консолідації, єдності її громадян.

На наш погляд, можна виокремити такі рівні забезпечення політики національної безпеки в гуманітарній сфері: концептуально-аналітичний, нормативно-правовий, організаційно-управлінський та ресурсний. Таким чином, гуманітарна безпека виступає якісним станом гуманітарної сфери суспільства, за якого забезпечується реалізація національних інтересів держави, захист національних цінностей, стабільний розвиток суспільства та захист невід'ємних прав і свобод громадян. Серед найбільш актуальних чинників, що спричиняють виникнення загроз, експерти виділяють: недостатній рівень підтримки української мови як державної; надмірну політизацію гуманітарної сфери; заповнення інформаційного простору зарубіжним інформаційним продуктом, що несе загрозу національним інтересам та цінностям; недостатній рівень підтримки розвитку культурних індустрій; недостатній рівень розвитку інноваційних процесів в сфері освіти, науки, культури тощо.

Усе це приводить до формування загроз в гуманітарній сфері, зокрема: деконсолідації українського суспільства; конфлікту ідентичностей на світоглядній, історико-культурній, конфесійній основі (протистояння схід-захід); зростання ксенофобії та розділення за етнічною, релігійною, регіональною ознаками, посилення напруження у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин; зниження інтелектуального потенціалу Української держави, посилення її науково-технологічного відставання від розвинутих країн; руйнування історико-культурної спадщини, вивіз культурних цінностей за кордон; втрати моральних та духовних орієнтирів, зростання девіантної поведінки населення.

ТАМАРА КОЗАК

*Львівський національний університет імені Івана Франка*  
*palm1330@ukr.net.*

**Англомовний колорит лінгвістичного пейзажу українського міста  
(на прикладі мовного ландшафту Львова)**

Мовне середовище сприяє формуванню суспільної свідомості та поведінки громадян, яке здійснюється не тільки шляхом застосування ЗМІ, але й дією лінгвістичних символів, кодів та сигналів, із якими повсякденно контактує населення. Сфера цієї дії одержала назву лінгвістичного пейзажу, під яким розуміють видимість мов у публічних знаках на певній території.

Семантика лінгвістичних пейзажів справляє вплив на формування різноманітних уподобань населення. Саме тому характеристики лінгвістичного пейзажу привертають увагу дослідників у багатьох країнах (Landry R, Bourhis S. 1997; Shohamy E., Ben-Rafael E., Vami M. 2010; Gaston Dorren, 2014 та ін..). Характер лінгвістичного пейзажу певної країни визначається геополітичними орієнтирами її влади. Зовнішньополітична стратегія України, спрямована на інтеграцію у європейський простір, впливає на мовну політику держави, а отже – на формування лінгвістичного пейзажу її міст.

Державна політика України спрямована не тільки на розвиток української мови в усіх суспільних сферах, але й на затвердження загальноєвропейських лінгвістичних стандартів комунікації. Передусім це стосується поширення англійської мови як засобу міжнародного спілкування. Така тенденція знаходить своє відображення у лінгвістичному пейзажі українських міст.

Так, у Львові назви адміністративних установ та міських вулиць подано на двох мовах (українській та англійській). Іноземним туристам пропонується інформація англійською мовою. Основний контент



лінгвістичного пейзажу складають матеріали рекламного характеру. В останні десятиліття у Львові виникло багато комерційних закладів, які привертають увагу клієнтів рекламними засобами, що формують міський лінгвістичний пейзаж. В оприлюднених назвах цих закладів досить часто використовується літери латинського алфавіту, а також англійські лексеми.

Отже, англійський контент лінгвістичного пейзажу Львова, з одного боку, відповідає уподобанням та очікуванням городян, а з іншого – формує в їхній свідомості розуміння аксіологічного значення мови міжнародної комунікації.

ТАМАРА КОМАРНИЦЬКА

*Київський національний університет імені Т. Шевченка*

*t.komarnytska@knu.ua; tamara\_komarn@bigmir.net*

### **Мова масової культури як загроза культурі мови (на матеріалі мови українського та японського розважального сегменту телебачення)**

Розважальний сегмент телебачення віддзеркалює мову масової культури, яка в лексичному та стилістичному планах є обмеженішою в порівнянні з літературною мовою і яка вбирає в себе всі негативні мовні явища, пов'язані із взаємодією мов в умовах глобалізованого суспільства. У доповіді розглянемо лексичні, граматичні та стилістичні характеристики мови сучасних українських та японських телевізійних шоу. Вони мають чимало спільного (зокрема, обмежений словниковий запас, бідність стилістичних зображувальних засобів мови, наявність гібридних за морфологічним складом мовних одиниць), проте характеризуються також і низкою специфічних рис, викликаних лінгвістичними та екстралінгвістичними особливостями японських та українських реалій (заміна головних членів речення знаками емоцій (вигуками) і знаками імітації (ономатопеями) у мові японських телевізійних шоу; використання суржику в

українських). Особливо небезпечним є засилля суржику в українських телепередачах розважального характеру, що його учасники програм нерідко позиціонують як українську мову, протиставляючи літературній російській мові інших дійових осіб шоу.

Примітивізація мови в розважальному сегменті телебачення, наявність грубих стилістичних помилок у мові телевізійних шоу підштовхує до думок про деградацію мови в сучасній масовій культурі і небезпеку втрати мовних орієнтирів у споживачів масового телепродукту.

ІРИНА КОНОНЕНКО

*Варшавський університет*

ІРЕНА МИТНІК

*Варшавський університет*

*inka\_wer@o2.pl*

СВІТЛАНА РОМАНЮК

*Варшавський університет*

*s.romaniuk@uw.edu.pl*

### **Методика викладання української мови як іноземної: сучасні тенденції**

Культурний фон, пов'язаний з реально-культурними знаннями, є важливим елементом глотодидактики української мови у вищих наукових закладах Польщі. Студенти вивчають мову, ознайомлюючись з культурою народу, помічаючи подібність та відмінності стосовно ментальності та мовного узусу. У доповіді роль культурного чинника розглянуто на прикладі вибору та використання текстів у підручниках української мови, які

опублікували співробітники кафедри україністики Варшавського університету.

Залежно від рівня знання мови студентів, автори підручників використовують культурну інформацію, засвідчену в казках, приказках, літературних творах, адресованих дітям і дорослим. Ці матеріали допомагають студентам віднайти себе в географічно близькій, але, тим не менше, іншій мовній і культурній дійсності, поглиблюють комунікативні навички слухачів, особливо в міжкультурних ситуаціях, впливаючи на розвиток відповідної мовної поведінки.

Автори підручників у доборі текстів враховують ознаки, які відрізняють українську культуру, виявляючи її унікальність (наприклад, відмінні релігійні та святкові традиції, церковна архітектура, кулінарія, матеріальна та духовна народна культура, звичаї). Тексти розкривають туристичні та архітектурні перлини України, багатство народного мистецтва, живопис, народну музику та танці, національну символіку чи відмінну систему освіти.

Підручники містять універсальні теми, пов'язані з людиною, її психофізичними рисами та функціонуванням у суспільному та професійному просторі. Тексти, вибрані за таким принципом, тісно пов'язані з сучасними реаліями української мовно-географічної території, вони стають підґрунтям для того, щоб допомогти студентам зрозуміти та спростувати національні стереотипи, а також, щоб інтерпретувати факти в ситуаціях міжкультурного спілкування.

Важливим елементом методології викладання мови в польськомовному середовищі є аудіо- та відеоматеріали про українську культуру, авторами яких є українські вчителі. Вони дозволяють студентам слухати нормативну вимову та мелодику української мови і корисні у процесі активізації мовлення та розуміння на слух. Викладачі також використовують популярні веб-сайти, які тематично співвідносяться з реалізованими блоками

занять. До улюблених належить модуль з української музики (народної, сучасної, давньої).

Вибір тем, пов'язаних з сучасними реаліями, дозволяє не тільки поглиблювати мовні навички, але й ознайомитись із змінами, що відбуваються в українській мові: з запозиченнями чи новоутвореними словами. Завдання з різних рівнів граматики та лексики, зосереджені, перш за все, на роботі з текстом та стосуються вставляння пропущених слів, словосполучень, речень або і цілих фрагментів тексту, конструювання тексту з розсипаних фрагментів, вживання правильних граматичних форм, побудови виразів, добору синонімів та антонімів, вилучення неправильно вжитих слів – архаїчних, розмовних, полонізмів та русизмів, мовних одиниць, кваліфікованих як суржик.

NATALYA KOROL

*Ivan Franko National University of L'viv*

*solomadey@gmail.com*

### **Language as a factor and marker of "nations' reconstruction" in interwar Poland**

The Second Commonwealth is a classical representative of the geopolitical processes that took place in Central and Eastern Europe between the two world wars. The key trend in these processes was the destruction of the imperial political order and the formation of national states. Instead, the key problem of the functioning of newly established state entities was that none of these states was ethnically homogeneous. The process that Timothy Snyder calls as "the reconstruction of nations", in a situation of coexistence and confrontation of different nationalities, only gained power. In the concept of "Nations' reconstruction" the researcher includes the transition from the early modern to the modern interpretation of the phenomenon of the nation. The characteristics of the

modern nation are language and ethnicity. Accordingly, it becomes a factor and an element of national identity to many nations – Poles, Ukrainians, Belarusians, Lithuanians.

Accordingly, the linguistic landscape of interwar Poland can be interpreted as a linguistic marker of the confrontation of society (a multi-ethnic, in which active processes of nation-building are taking place) and the state. The state (Poland) tried to choose a vector of development between the assimilation of national minorities by the dominantly civilized Polish culture and the ideas of the federal system. The symptomatic evidence of the failure of this problem is the mapping of the Second Commonwealth – in the Polish version, the map is called "Languages in the Second Commonwealth", while in the Ukrainian version – "Nationalities of the Second Polish Commonwealth".

АЛЛА КОСТОВСЬКА

*Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України*

*alla\_kostovska@ukr.net*

### **Стереотипи про мусульман у текстах українських інтернет-ЗМІ**

Попри незначну кількість мусульманських осередків, іслам нерідко асоціюється в українців з певними стереотипами про представників цієї віри в Україні і поза нею, що стає причиною нетолерантного ставлення.

Однією з форм вияву нетолерантності у ЗМІ є *мова ворожнечі*, що характеризується: 1) безпідставними узагальненнями (перенесенням негативних характеристик окремих представників на всю групу); 2) поляризацією оцінок, що може супроводжуватись відсутністю балансу у висвітленні думок різних сторін, тенденційним добором фактів, коментарів експертів, лідерів думок; 3) високим рівнем експресивності висловлювань, апеляцією до емоцій читача, страхів стати жертвою злочину; 4) прямими та прихованими спонуваннями до дій проти групи.

Найпоширенішими хибними стереотипами про мусульманство В текстах українських ЗМІ є уявлення про іслам як про релігію, 1) що пропагує війну та насилля; 2) яку сповідують переважно араби; 3) в якій жінка має обмежені права; 3) що заперечує християнство.

Найчастіше інтернет-видання публікують негативні новини, пов'язані з ісламом: повідомлення про теракти, обстріли, бойові дії ІДІЛ тощо. При цьому журналісти не завжди використовують правильну термінологію.

Популярним є міф про те, що кількість мусульман стрімко зростає і незабаром вони захоплять Україну, тому навіть ймовірність будівництва мечеті є потенційною небезпекою. Як прояв нетолерантності слід розглядати винесення в заголовок провокативних тверджень, закликів, навіть якщо це цитата.

Побутують також хибні уявлення про шлюб з мусульманськими чоловіками. Час від часу у ЗМІ з'являються статті, що, орієнтуючись на стереотипний образ мусульманина-араба і сплутуючи релігійні та культурні традиції, описують «переваги й недоліки» такого заміжжя.

Прикладом толерантного висвітлення теми можуть стати новини, в яких без потреби не згадується віросповідання суб'єкта; матеріали про позитивний досвід, пов'язаний із мусульманами; статті, що спростовують стереотипні уявлення про мусульман, руйнують стійку асоціацію з представниками арабських країн; індивідуальні життєві історії українських мусульман; статті, що привертають увагу до потреб, проблем, випадків дискримінації цієї релігійної меншини.

АНАСТАСІЯ КТІТОРОВА

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*anastasia.ktitorova@gmail.com*

### **Сугестія як засіб формування мовного впливу на аудиторію у текстах промов та звернень В. Путіна**

Вивчення взаємодії *мова – національна безпека* в соціолінгвістиці зумовлює увагу до теорії, категорійної бази та методики аналізу цієї нової проблеми. У доповіді застосовуємо теорію мовного впливу, що передбачає використання категорійної бази сугестивної лінгвістики й уможливорює обґрунтування прихованого змісту мовних засобів у дискурсі адресанта.

Мета дослідження – розрити мовні засоби впливу політичного лідера РФ на адресатів з метою формування думки російського суспільства про ситуацію в Україні. У доповіді проаналізовано функції та особливості реалізації морфологічних засобів, за допомогою яких адресант здійснює реалізацію своїх намірів.

На підставі праць дослідників під терміном *вербальна сугестія* розуміємо прихований вплив мовця на адресата за допомогою добірних мовних засобів та прийомів у рамках комунікативного процесу з метою зміни емоційного стану адресата, його переконань, установок, вчинків. У текстах промов і звернень морфологічними засобами вираження сугестивного впливу виступають: займенники, якісні та кількісні прикметники, ступені порівняння прикметників та прислівників, конкретні та абстрактні іменники, дієслова у вигідній часовій формі, наказовий спосіб дієслів, пасивні дієслова та присудкові форм на – но, – то, модальні оператори.

Дослідження мовної агресії крізь призму сугестивної лінгвістики сприяє формуванню теоретичної моделі опису і методики вивчення комунікації *політичний лідер – суспільство*.

ГАЛИНА КУЧИК

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*halyakuchyk@gmail.com*

### **Маніпулятивні стратегії в комунікативному просторі в умовах гібридної війни**

Розробка ефективних механізмів протистояння гібридним викликам і загрозам в умовах російсько-українського протистояння є актуальним питанням міждисциплінарного аналізу. Теоретичні знання та практика використання маніпуляційних тактик в умовах гібридних загроз є важливим напрямком наукових досліджень у сфері соціолінгвістики, виявляючи особливості комунікації між представниками різних соціогруп і суспільств.

У сучасних умовах одне з центральних місць в інформаційній боротьбі є протистояння застосуванню маніпулятивних тактик та стратегій в інформаційному просторі держави (ЗМІ, Інтернет, телебачення тощо), оскільки саме в них застосовуються прийоми та засоби, які призводять до спотворення інформації про реальні факти та події, а також створення у реципієнта інформації спотвореної картини світу. У поєднанні із застосуванням психологічних, лінгвістичних, інформаційних тактик досягаються різні за своєю метою цілі впливу держави-агресора на державу-жертву. Такий вплив спрямований як на руйнування суспільної ідентичності, так і створення бажаної картини сприйняття того чи іншого явища.

Засобом маніпуляції свідомістю людей виступає процес номінації подій суспільно-політичного життя, що становить стратегію ухиляння від істини і містить наступні ознаки: прихований характер, психологічний тиск та проникнення у психічну сферу реципієнта. Досить часто такий вплив здійснюється шляхом використання спеціальних лексичних прийомів та використання відповідних лексичних форм та конструкцій.



У подачі інформації важливу роль відіграє структура та лексичне наповнення повідомлення про подію, явище тощо. Повтори та наголоси у повідомленні, використання аргументації спрямовані на створення певного інформаційного забарвлення у свідомості реципієнта, що зумовлює створення у комунікативному процесі підстав для дезінформації, пропаганди, індустрії фейкових новин та, як наслідок, дезорієнтації суспільних груп у потрібному для замовника таких маніпуляцій напрямку.

Вивчення теоретичних засад і тактик застосування маніпуляції в інформаційному просторі особливо посилюється в умовах наростаючої гібридизації як міжнародних відносин загалом, так і сучасних міждержавних конфліктів зокрема.

ГАЛИНА ЛИЛЬО

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*halia.lylio@gmail.com*

### **Емоційно-оцінна енантіосемія концепту «ПАТРІОТИЗМ» у сучасному українському медіадискурсі**

Концепт є об'єктом дослідження в журналістикознавстві як складна когнітивна структура, що об'єднує різні культурно-ідеологічні контексти та зумовлює реалізацію аксіологічної й комунікативної функцій ЗМІ.

Консолідація української нації перед загрозою внутрішнього і зовнішнього ворога, формування єдиного інформаційного простору в умовах гібридної війни, пошук спільної національної ідентичності сприяли переосмисленню концепту «ПАТРІОТИЗМ» в українських ЗМІ, у промовах українських політиків, у міжособистісній комунікації. Швидший трансформації лексико-семантичного, асоціативного, аксіологічного поля концепту сприяли соціальні мережі як новий вид масової комунікації.

Із досліджуваних матеріалів можемо також констатувати, що в соціокомунікативному просторі концепт «ПАТРІОТИЗМ» є амбівалентно (позитивно або негативно) репрезентованим як на вербальному рівні через лексеми з експресивними конотаціями (*активний, безкомпромісний, безкорисливий, державний, жертовний, здоровий, істинний, конструктивний, кровний, культурний, народний, неймовірний, неідробний, правдивий, продуктивний, справжній, християнський, щирий; вдаваний, галасливий, демонстративний, диванний, імперський, квасний, кон'юнктурний, ліцензований, маленький, містечковий, награний, надмірний, осканенілий, пафосний, подвійний, показовий, прагматичний, примітивний, примусовий, уніфікований, фарбований, рейковий, хибний*), так і візуально через символи, знаки, архетипи. Зважаючи на мовні знаки, які об'єктивують концепт патріотизм в українському медіадискурсі певні ЗМІ, фіксуємо візуалізовані уявлення, переконання, в яких простежуємо діахронічну перемінність семантичних характеристик концепту *патріотизм* (газета «2000», телеканали «Інтер», «News one», «112»).

На думку Г. Почепцова, «не **стіна**, а тільки власний сильний **текст** може слугувати захистом. Саме це і є особливістю захисту в смисловій війні». Український медіадискурс перебуває в процесі трансформації, триває становлення основних концептів національної концептосфери. Медіатекст як транслятор культурних цінностей не лише репрезентує значення слова-імені концепту «ПАТРІОТИЗМ», а й охоплює нашарування емоційного сприйняття та особистісного досвіду як журналістів, так і героїв журналістських матеріалів.

ЛЮБОВ ЛИСЕНКО

*Національна музична академія України імені П.І. Чайковського*

*lysenko.agapi@gmail.com*

### **Проблеми збереження лінгвокультурної ідентичності в контексті глобалізаційних тенденцій**

Наш час висуває перед людством гостре питання – чи зможуть національні лінгвокультури встояти перед викликами уніфікації глобального світу та зберегти свою самобутність, таку необхідну світовій спільноті. Саме тому дві взаємовиключні тенденції – загальносвітова глобалізація та посилення національної свідомості є визначними в бутті багатьох народів. Але, напевне, для жодного з них вони не є такими значущими та гострими, як для народу сучасної України. Дійсно, держава, яка територіально є фактично центром Європи, змушена сьогодні доводити наявність в собі певних історично обумовлених цінностей і прагнень, які здатні ідентифікувати її в сім'ї Європейської Співдружності. Для того, щоб успішно інтегруватись у світовий культурний простір та захистити в його розмаїтті своє неповторне лінгвокультурне обличчя, потрібно плекати власний.

Оскільки лінгвокультура виконує онтологічну, аксіологічну та семіотичну функції у становленні ментальності свого носія, саме з неї починається усвідомлення ментальної ідентичності як кожної окремої особистості, так і етносу, нації. Тому науковці всіх країн дедалі більше зосереджують увагу на проблематиці існування своїх лінгвокультур в сучасному світі в світлі кризи ідентичності та проблем політики мультикультуралізму. Допоки локальні лінгвокультури спроможні самовідтворюватися в конкурентному полі інших лінгвокультур, вони будуть існувати та успішно розвиватися, і це позитивно вплине на історію всієї загальносвітової спільноти.

Сучасна українська лінгвокультура знаходиться в стані долання віктимності і вибудовування асертивної моделі взаємодії, яка плекатиме власну ідентичність в усьому її аутентичному етнолінгвокультурному розмаїтті та допоможе вибудувати позитивне ставлення до інших, гармонійно інтегруючи неповторний візерунок своєї ментальної ідентичності у загальносвітову культурну мозаїку.

SVETLANA L'NYAVSKIY

*Lund University, Sweden*

*svetlana.lnyavskiy@slav.lu.se*

### **Language Policy and Social Inclusion: a Diachronic Linguistic Landscape Analysis of Four Regions in Ukraine**

The purpose of this paper is to contribute to the interdisciplinary and multimodal studies of language policy (LP) often criticized for its fragmentary perspective focusing on the effects of a monolingual language policy in a multinational multilingual state and social inclusion in linguistic landscape (LL), as it expresses explicit and implicit agendas, ideologies, and shapes discursive, de-facto sociolinguistic practices on the ground, in public space (Hult, 2015; Blommaert, 2013; Ben-Rafael et al., 2006). Here, LL is studied from the ethnographic perspective as a dynamic sociolinguistic phenomenon (Pavlenko, 2009; Blommaert, 2013; Scollon & Scollon, 2008) where system of material signs and codes are examined at the particular scale level, within its rich historical context in actual time and space.

This diachronic study of linguistic landscapes (Pavlenko & Mullen, 2015) conducted in the main cities of four distinct regions of Ukraine (Kyiv, Dnipro, Odesa and Lviv) in 2015, shortly after the onset of the war with Russia and in 2017-2018, seeks to investigate the relationships between languages as a result of deliberate organization regulated by policy choices (top-down) and by linguistic

competencies and beliefs of individuals (re)affirming or (re)claiming their identities while making choices of signage (often in violation of the LP regulations) for the intended audience. Furthermore, this diachronic study marks the disjunction between the everyday use of Russian and its presence in Ukrainian LL, especially noticeable in 2015, corresponding to the Ukrainization efforts of the state to consolidate the country during the war, and its visible come back in 2017-2018.

ГАЛИНА ЛУКАШ

*Донецький національний університет ім. В.Стуса*

*g.lukash@donnu.edu.ua*

### **Конотації етнонімів у мовній та культурній свідомості**

Ім'я людини та ім'я народу (антропонім та етнонім) є двома центрами міфологічної системи, що організовує життя і виживання індивіда. Називаючи себе, народ проводить кордон своєї культури і свого етнокультурного простору. Мовознавці стверджують, що, не маючи виразних ознак власних назв, етноніми все-таки належать до апелятивів, але таких, що діахронічно пов'язані з онімами. Втрачаючи природні функції ідентифікації, зазнаючи якісних змін у семантичній структурі, етноніми набувають рис апелятивів, які здатні актуалізувати фонові знання мовців, пов'язані з широким колом асоціацій.

Жаргон швидше, ніж літературна мова, реагує на такі зміни, що позначається на конотативному співзначенні етнонімів. Негативні експресивні етноніми у західній соціолінгвістиці називають етнофолізмами або ектронімами. Етнофолізм належить до пейоративної лексики просторіччя, слугуючи засобом дистанціювання від представників інших народів: укр. *кацати, москалі, московці, москвини, ляхи, австріяки*; польс.

*касару, moskale*, рос. *хохлы, укры, укropy, чухонь, банабаки, чурки, чучмеки, чалдоны, азеры/ары, лабасы* тощо.

Шляхи виникнення етнофілізмів різні. Семантичною базою для утворення етнічних прізвищ можуть стати типові для званої нації власні назви (у такому разі ми говорим про конотоніми): *ізя* – ‘єврейка’, *іцик* (від розм. форми імені *Ісаак*) – ‘єврей’, *хачик* (від вірм. імені) – ‘вірменин’, інколи – ‘представник кавказької національності’, найчастіше – торговець на ринку; *абрам, абрамович, рабинович, цукерман* (від поширених прізвищ), *шмуль, шмулько* (від *Самуїл*), *монька* (від *Моїсей*) – ‘єврей’; *абдул* – ‘татарин’, *міск* (розм. від *Michael*) – ‘ірландець’. Часом етнофілізмом-конотонімом стає відомий особа чи персонаж: *капоне* – ‘італієць’, *швондер* – ‘єврей’, *лумумба* – ‘представник негроїдної раси’.

В основу етнофілізмів можуть бути покладені групи лексики, що відбивають особливості зовнішності, риси характеру, гастрономічні уподобання, соціальний статус, мову й особливості вимови та інші ознаки етнічної характеристики: *бацька, бульбаш* – ‘білорус’, *жабоїд* – ‘француз’, *макаронник* – ‘італієць’; *макдональдс* – ‘американець’, *лапотник* – ‘росіянин’; *амор* – ‘італієць’, *асей* (< англ. *я кажу*) – ‘англієць’, *пшеки* – ‘поляки’.

На основі конотації етнонімів може бути відтворена мовна та культурна свідомість представників того чи іншого етносу, визначена мотивами, пов’язаними із національними стереотипами.

ГЕОРГІЙ ЛЮБОВЕЦЬ

*Військовий інститут Київського національного університету імені*

*Тараса Шевченка*

*bmv0662@i.ua*

ВАЛЕРІЙ КОРОЛЬ

*Військовий інститут Київського національного університету імені*

*Тараса Шевченка*

*valkor2005@ukr.net*

### **Мова та пріоритети національної безпеки**

Сучасний стан розвитку мови в парадигмі національної безпеки найвиразніше мав би бути зафіксований у Законі України «Про національну безпеку України». Поряд із викладенням принципів і методологічних підвалин сучасних викликів, ризиків та загроз, що структурно і геостратегічно стоять перед силами безпеки і оборони України, саме питання мови мало б пронизувати цей документ – від чітких і сучасних термінологічних тлумачень до окремого розділу, наприклад, «Стратегія розвитку державної мови як глобальної індустрії в парадигмі комунікаційно-контентної безпеки», який би органічно доповнював розділи «Стратегія кібербезпеки України», «Стратегія воєнної безпеки України», «Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України», «Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України» тощо.

Старі мовні тлумачення, використані в цьому законі, на наш погляд, не повною мірою відображають сучасні реалії та інноваційно-геостратегічні виклики, ризики та загрози, які існують безпосередньо на теренах України. На нашу думку, традиційно-застаріле трактування багатьох явищ веде до знищення потенціалу закону. Тим часом новітні глобальні терористичні

технології, які агресор апробовує на нашій території, використовуючи її як активний бойовий полігон, загрожують світовій мирній цивілізації.

Проблема, на наш погляд, полягає в тому, що намагання авторів закону узгодити його із чинним міжнародним правом та національним законодавством завело їх в логічно-методологічний глухий кут. Адже процеси і явища, що спостерігає світ на території України, не вписуються в міжнародне право і навіть у наявні фундаментальні науково-методологічні розробки. Досить часто і законодавці, і науковці беруть за відлік в розумінні практик і способів агресій, якими оперує Кремль, саме документально-публічне трактування, яке нав'язує путінський режим.

Одночасно сучасний процес адаптації стандартів НАТО в українській армії зіткнувся із багатьма проблемами застарілого розуміння процесів і навіть алгоритмів, які застосовує Північноатлантичний альянс. Невідповідність накладання натівських шаблонів на українські реалії призводить до усвідомлення нашими партнерами необхідності пошуку нових категоріально-понятійних визначень, які б пояснювали сутність тих явищ, з якими стикається світ на території України. Якщо брати до уваги, наприклад, ситуацію в інформаційному просторі, то нам видається доцільним зосередити увагу українських науковців та колег із країн НАТО на таких аспектах, як комунікаційно-контентна безпека, потокова динамічна публічність (особливо в межах бойових дій), унікальні явища односторонніх мультифункціональних агресій-версій, які активно використовуються терористичними центрами Кремля і майже паралізовані з боку України, оскільки наша держава дотримується виконання всіх міжнародно-конвенційних умов ведення бойових дій.



ГЕОРГІЙ ЛЮБОВЕЦЬ

*Військовий інститут Київського національного університету імені*

*Тараса Шевченка*

*bmv0662@i.ua*

ВАЛЕРІЙ КОРОЛЬ

*Військовий інститут Київського національного університету імені*

*Тараса Шевченка*

*valkor2005@ukr.net*

### **Ідеологія, ідентичність та цінності: мовний аспект**

Коли виникає потреба в узагальненні публічного дискурсу з позиції домінантної ідеології, національної ідентичності та стану культурного виміру життєвої поведінки громадян і громад, постає питання пріоритету.

Сучасні градації ідентичності досить умовні і, безперечно, дискусійні, бо потребують відповідної ієрархізації цього багатогранного поняття. З якої позиції його слід розглядати: як цінності ойкуменічної перспективи планетян Землі чи тільки як ідентичність національно-геопозиційної ізоляції в етно-патерналістській стилістиці квотних ієрархій різновидів протекціонізму – від націй і державних союзів до континентів і глобальних релігій?

Духовна ідентичність світової глобалізації як цивілізаційного тренду в цінностях гуманізму ліберальної демократії на сучасному етапі викликає зневагу і потужний спротив adeptів тоталітаризму, які проводять агресивну політику через практики глобального гібридного тероризму. Події у Грузії, Україні, Сирії, Великій Британії (м. Солсбері) тощо є підтвердженням цієї тези.

У цій умовно модераційній тріаді ідеологія є терміном-фантомом минулого, бо вимагає чіткої догматизації духовно-вербальних орієнтирів як

наступних життєвих навиків і парадигми життя взагалі. Для України такий підхід є, на наш погляд, нонсенсом і атавізмом колоніального минулого. Бо ідеологія зазвичай культивує феномен соціумних інтересів, які часто в лінійних протистояннях призводять до ментально-психологічних розломів і реальних міжнаціональних зіткнень, де все вирішують сила і кількість. Тому в цій тріаді доречно, на наш погляд, оперувати терміном цінності. Адже саме цінності в динаміці набули окремого цивілізаційного масштабу і перспективи в порівнянні із терміном культура. Цінності ж можна класифікувати як матриці культурного єднання, обміну і навіть асимілятивних композицій цивілізаційного ойкуменізму.

Мова в широкому значенні і з глибоким визнанням і фіксацією динамічних змін на рівнях реальних геопозиційних концептосфер партнерства має право на лідерство, бо потреба в мові-вимірі, мові-криптокультурі, мові – цивілізаційному етикеті партнерства набуває першорядного значення.

ОЛЕНА МАКАРЧУК

*Національний університет «Львівська політехніка», Інститут права і психології*

*olena.makarchuk@gmail.com*

### **Імплікатура мовного дискурсу у партійній пресі**

Поняття «імплікатура» (з лат. переплетення, зв'язок) увів у науковий вжиток історик мови Герберт Пол Грайс. У широкому розумінні – це не буквальна частина значення тексту, а інформація, яка присутня в прихованій формі, явно не виражена, тому читач робить висновок сам. Імплікатуру розглядаємо як одну з категорій дискурсу, що слугує збільшенню смислового об'єму повідомлення. Імплікатура є також часткою комунікативної стратегії,

позаяк вона несе в собі ту інформацію, яку той, хто говорить, реалізує у висловах за допомогою певних тактик.

Політика, як і будь-яка сфера людської діяльності, містить у собі інформаційно-комунікаційне начало і більше, ніж будь-які інші види суспільної діяльності, потребує спеціальних засобів інформаційного обміну. Колективний характер цілей, що реалізуються в політиці, вимагає їх обов'язкового осмислення громадянами. Цього практично неможливо досягнути при безпосередньому спілкуванні з людьми (мітинги, демонстрації, походи тощо), тут потрібні спеціальні засоби масової інформації – партійні ЗМІ, що виступають одним із основних засобів політичної комунікації. У сучасному світі вони є важливим інструментом реалізації політичних стратегій і тим політичним інститутом, котрий здатний змінювати системні параметри публічної влади. Діяльність партійних ЗМІ полягає в систематичному поширенні політичної інформації серед різних за чисельністю аудиторій з метою здійснення ідеологічного, культурного та політичного впливу на отримувачів інформації.

Іншими словами, безпосередня комунікація (як-от на політичному мітингу) здатна підштовхнути людину до почуттєвої реакції та морального зрушення. Однак отриманий результат надто швидкоплинний, він вимагає осмислення індивідом політичної цілі, стратегії і тактики її досягнення тощо. І тут до справи приступає засіб масової інформації – ТБ, газета, електронні ЗМІ тощо, які закріплюють первісний почуттєвий результат, апелюючи уже до раціо.

Мову партійних ЗМІ використовують для виробництва текстів масової інформації, що відіграють важливу стратегічну роль у сучасному суспільстві.

НАТАЛЯ МАТВЄЄВА

*Інститут української мови НАН України*

*natalyaskiba93@ukr.net*

### **Функціонування білінгвізму та диглосії в мовленні київських студентів**

Соціолінгвістичні дослідження різних областей України і, особливо, Києва як столиці сьогодні набувають особливої актуальності, оскільки в мовній сфері відображені усі процеси, що відбуваються в суспільному житті українців. Наше дослідження ґрунтується на аналізі мовної поведінки студентів найпопулярніших київських вишів із метою виявлення їхнього ставлення до мовних проблем в Україні.

Анкетування було проведене у лютому – березні 2017 року серед студентів чотирьох університетів: Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут» та Київського університету імені Бориса Грінченка. Для дослідження ми обрали респондентів різних факультетів, спеціальностей та курсів. Усього опитано 387 людей.

Під час анкетування було визначено мотивацію та причини зміни мовного коду, пріоритети у виборі мови під час формального та неформального спілкування, питання мовної стійкості та погляди студентів на використання української та російської мов у перспективі.

Результати анкетування підтвердили думку про те, що мовна ситуація в Україні характеризується поширенням на її території двох мов. В офіційній сфері домінує українська мова, яка частково поступається російській у сферах міжособистісного спілкування та ЗМІ. Впадає у вічі висока оцінка рівня престижності української мови київськими студентами, яка на сучасному етапі вважається значно престижнішою, ніж російська. Проте,

незважаючи на цей показник, більшість опитаних, спілкуючись у повсякденному житті, використовують російську мову або обидві однаково, що свідчить про існування білінгвізму. Важливою в цьому контексті є і самоідентифікація респондентів як білінгвів. Натомість у сфері формального спілкування, а саме на заняттях в університеті, як показали дані анкетування, головною мовою є українська, що підтверджує наявність диглосії.

Отже, матеріали опитування чітко ілюструють білінгвізм та диглосію у студентському середовищі Києва.

ГАЛИНА МАЦЮК

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*h\_matsyuk@yahoo.com*

**Дисципліни соціолінгвістики як реалізація безпекового виміру  
гуманітарної освіти: досвід Львівського національного університету  
імені Івана Франка**

У доповіді розкрито відповідність предметної сфери дисциплін соціолінгвістики вимогам безпекового виміру освіти. Завдання доповіді – обґрунтувати теоретичні засади змісту, категорійної бази та ілюстративного матеріалу дисциплін соціолінгвістики; виокремити набір дисциплін і формування вмінь та навичок у студентів, які їх слухають; пояснити отримані ними компетентності, що дозволяють реалізувати активну позицію в обговоренні суспільних питань.

Формування нових знань, умінь та навичок студентів філологічного відбувається на дисциплінах: Соціолінгвістика (II курс, філологи), Соціолінгвістика (II курс, освітній напрям), Мовна політика і мовна ситуація: світ і Україна (III курс, прикладники), Вступ до соціолінгвістики (3 курс, філологи), Теорія і методи аналізу соціолінгвістики (4 курс, філологи), Прикладна соціолінгвістика (5 курс, магістри-прикладники), Політична

комунікація (5 курс, магістри-україністи), Соціолінгвістичний практикум (5 курс, магістри-україністи). Студенти історичного факультету обирають дисципліни на вибір: Мова, громадська думка і пропаганда (II курс), Мова та ідентичність (5 курс, соціологи-магістри). Студенти філологічного та історичного факультетів отримують змогу вивчати мову у зв'язку з категоріями: «мовна ситуація», «мовна політика», «суспільство», «громадська думка», «ставлення до мови», «ідентичність», «законодавство», «пропаганда», «гібридна війна», «медіаграмотність», «політична комунікація», «промова політичного лідера», «комунікація між соціогрупами», «методика проведення соціолінгвістичного опитування» та ін. Аналіз цих категорій пов'язаний із розкриттям актуальних *загроз національній безпеці*, визначених у Стратегії національної безпеки України (2015). Але оскільки більшість предметів є дисципліни на вибір, нове знання доступне лише частині студентів.

Знання та вміння виявляти причинно-наслідкову взаємодію в обговоренні питань, пов'язаних із мовою/мовами в суспільстві чи суспільствах, формують нові цінності і нові компетентності студента, а також зумовлюють динаміку вербально-семантичного, лінгво-когнітивного, мотиваційно-прагматичного рівнів його мовної особистості. Студенти досліджують питання на матеріалі різних джерел і пишуть не тільки курсові чи магістерські роботи, але й беруть участь у круглих столах, наукових конференціях, майстер-класах з політичної комунікації, у всеукраїнському конкурсі студентських досліджень із соціолінгвістики (має статус міністерського), виступають у ЗМІ. На дисциплінах соціолінгвістики відбувається поглиблення професійної, комунікативної та дискурсивної компетентностей.

Формуючи стійку мовну особистість студента в умовах нових ризиків, дисципліни соціолінгвістики реалізують свою безпекову місію: забезпечують знання про соціокультурну та політичну ситуацію в Україні, опірність пропаганді РФ та лінгвістичній агресії цієї держави проти України.

ЗОРЯНА МАЦЮК

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*sora.km@gmail.com*

ОЛЕКСАНДРА АНТОНІВ

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*antonivl@yahoo.com*

### **Соціалізація іноземців засобами української мови**

1. Соціалізація – це процес інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот (груп, організацій) через засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціально значущі риси особистості.

2. Основою соціалізації є освоєння індивідом мови соціальної спільноти. За висловом Е. Сепіра, «мова – потужний фактор соціалізації». Без оволодіння мовою певного соціального середовища, нормами мовленнєвої поведінки, властивими цьому середовищу, неможливе входження людини в життя соціуму.

3. Для іноземців, які прибули в Україну з різною метою, мова стає не лише компонентом, але й інструментом соціалізації, а процес оволодіння мовою стає процесом оволодінням живою іншомовною дійсністю в природних ситуаціях спілкування.

4. Категорії іноземців, які потребують мовної соціалізації, – це студенти, школярі, бізнесмени, науковці, працівники неурядових організацій, представники дипломатичних установ, біженці та ін. Кожна з цих категорій має як спільні, так і відмінні комунікативні потреби та способи мовної соціалізації.

5. Запорукою успішного мовленнєвого розвитку іноземців як умови соціалізації в Україні є підвищення рівня їхньої комунікативної та

пізнавальної активності, спрямованої на розв'язання життєвих проблем, ознайомлення із культурними сценаріями, поширеними в мовній спільноті українців.

6. У мовній свідомості людей, які виростили в умовах різного соціального оточення країн світу (України, Кореї, Китаю, Японії, Конго, Буркіна Фасо, Еквадору, Алжиру та ін.), виявляються відмінності на рівні активності вживання слів, розуміння їхнього змісту та емоційного забарвлення тощо.

7. В умовах університетського навчання поштовхом і неодмінною умовою соціалізації іноземного студента є оволодіння українською мовою у зв'язку з освоєнням нових соціальних ролей, опанування основ «ситуативної граматики» та низки інших засобів, що стосуються проблеми соціально обумовленої мовленнєвої компетенції.

ІРЕНА МИТНІК

*Варшавський університет*

*inka\_wer@o2.pl*

### **Наукові надбання кафедри україністики Варшавського університету**

Кафедра україністики Варшавського університету від початку свого існування виконує важливу наукову, дидактичну та організаційну функцію, робить значний внесок у розвиток українських студій та досліджень, що сприяють розширенню знань про Україну та підготовку майбутніх поколінь фахівців у галузі української мови, літератури та культури. Кафедра належить до провідних українських центрів за межами України. Протягом багатьох років своєї історії часто стикалася із складними проблемами часу, намагалася включитися у процес трансформації та відповідати новим вимогам. Так є і сьогодні.



Напрями досліджень працівників кафедри україністики частково продовжують давні традиції. Мовознавчі дослідження стосуються питань сучасного політичного дискурсу, мови публічних дебатів, засобів масової інформації та реклами, лінгвокультурології, питань історичної української та польської ономастики, з урахуванням території пограниччя та міжмовних польсько-українських контактів, діалектної лексики Холмщини. Дослідження охоплюють також граматику, стилістику та лексику української мови у контрастивному підході, фразеологію та термінологію українського, польського та англійського права, української та польської медичної термінології, польської та англійської винної термінології, ономастичної лексикографії, польсько-української, польсько-англійської та польсько-російської лексикографії, трансляторики та глотодидактики української, англійської та російської мов.

Роботи в галузі українського літературознавства зосереджені на питаннях, пов'язаних з літературою доби Київської Русі, бароко та необароко, періоду романтизму та реалізму, а також з емігрантською та сучасною літературою.

Роботи в галузі культурології та мистецтва пов'язані з дослідженням залучення сучасних сакральних художників до суспільно-політичних процесів, іконографічного мистецтва, відносин між тілесністю та ідентичністю в культурі, мистецтві та політиці, української культури на еміграції у XX столітті, культури польсько-українського пограниччя, а також історії російського театру на рубежі XIX-XX століть та історії російського німого кіно.

Результатом цих досліджень є значні наукові досягнення: монографії, журнали, підручники, лексикографічні роботи та статті. Багато з цих праць з'являються у видавничих серіях кафедри: *Studia Ucrainica Varsoviensia*, *У колі мови, літератури та культури*, а також у лексикографічній серії *Myśli uczesane* та підручничовій *Z ukraińskim na Ty*. Від 2010 р. на кафедрі україністики надруковано більше 50 книжкових видань.

ІРЕНА МИТНІК

*Варшавський університет*

*inka\_wer@o2.pl*

### **Онімна система давньої холмської землі як визначник української національної тотожності**

Доповідь присвячено антропонімній характеристиці українського населення давньої холмської землі в контексті історично-культурних та релігійних умов.

Презентоване дослідження дозволяє розглядати українську антропонімію холмської землі як важливий елемент мовної системи, що відбиває багатовікове прагнення українського населення зберігати свою власну ідентичність та відмінність на етнічно неоднорідній території, державна приналежність якої мінялася впродовж віків. Мова разом з традицією, почуттям релігійної, історичної і територіальної спільності, а також з національною свідомістю (постає як культурно-етнічна єдність спільноти) була одним з основних елементів національної ідентичності.

Питання онімної системи давньої холмської землі як визначника української національної тотожності досі не висвітлювалося. У доповіді використано дослідження антропонімії цієї території у XVI-XVII ст., а також антропонімії Волині у XVI-XVIII ст., опубліковані в низці статей та двох монографічних виданнях: I. Mytnik, *Antroponimia Wołynia w XVI-XVIII w.*, Warszawa 2010, s. 412; I. Mytnik, *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI-XVII wieku*, Warszawa 2018, s. 320.

У доповіді обгрунтовано, що важливим елементом етнічної та культурної специфіки цієї території була також релігійна ідентичність її мешканців. У 1223 р. князь Данило Галицький в Угруську заснував православну єпархію, осідок якої після 1236 р. переніс до своєї резиденції в Холмі. Холмська єпархія у XVI-XVII ст. охоплювала також територію, яка

знаходилася поза її дотеперішніми межами. До її складу входило близько 320 парафій, при них діяли церковні братства, які вели релігійну, благодійну, культурно-освітню та суспільно-політичну діяльність.

Важливою подією в історії Православної Церкви в холмській землі стало приступлення більшості православних ієрархів до унії під час Берестейського Синоду в 1596 році. Це означало втрату правових підстав для формального функціонування в Речі Посполитій. Великою загрозою для православ'я була втрата підтримки руських магнатів та шляхти, які дедалі частіше переходили на унію або зразу на римський католицизм. Приступлення до Берестейської унії виявилось значимим, оскільки спричинило розподіли серед українського суспільства та його полонізацію, тривалий релігійний конфлікт з православними, бурхливу полеміку та судові справи. Іншим наслідком бул розвиток греко-католицьких парафій, деканатів та монастирів за рахунок давніх структур Православної Церкви. З моменту з'єднання з Римом Уніятська Церква стала єдиною Східною Церквою, яка мала юридичний статус у Речі Посполитій. До неї належала, за винятком короткого періоду відродження Православної Церкви в 1650-1652 рр., холмська єпархія, що нараховувала 538 парафій. У першій половині XVIII ст. греко-католицизм став єдиною релігійною конфесією українців, що проживали в холмській землі. Ліквідацію уніятської церкви принесло січневе повстання у 1863 р. та царські репресії, пов'язані із участю греко-католицьких духовних холмської єпархії у повстанні. Холмська уніятська єпархія була включена до Холмсько-Варшавської православної єпархії.

Аналіз матеріалу з українськими ознаками дозволяє стверджувати про реалізацію на території холмській землі у ХУІ-ХУІІ ст. української антропонімної системи, яка тут функціонувала на принципі паритету з польською системою. Незважаючи на приналежність цієї території до Речі Посполитої, українська система антропонімів зберегла специфічні українські риси в межах двох онімних категорій: імен, які у переважній більшості походили з церковного літургічного календаря, та історичних прізвищ,

демонструючи велику схожість з антропонімією інших регіонів України, насамперед сусідньої Волині. Пограничний характер цієї території, зумовлений багатовіковим польсько-українським етнічним та культурним співіснуванням, а також конфесійними впливами, знайшов своє відображення у явищах інтерференції, наявних в українській антропонімії, що слід розглядати як природне явище для кожної ономастичної системи в умовах двомовності та взаємопроникання культур. Польські впливи, пов'язані з лексичними, словотвірними та фонетичними ознаками, зумовили появу в українських родинах, зокрема шляхетських, імен польського звучання, а також гібридизацію антропонімів, але вони не були настільки активні, щоб позначитися на самостійному функціонуванні української антропонімної системи. Вона зберегла свою самобутність, стаючи картиною та визначальним фактором етнічної, конфесійної та культурної ідентичності, а також мовної свідомості мешканців холмської землі українського походження.

ОКСАНА МИХАЛЬЧУК

*Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України*

*oktyx@ukr.net*

### **Мовне планування в законодавстві як соціолінгвістична концепція мовно-національних відносин**

Принципи мовного планування пов'язані з особливостями мовної ситуації та мовної історії країни. Засади статусного мовного планування базовані на різних площинах: 1) національне законодавство і міжнародні зобов'язання; 2) соціолінгвістична цінність мов; 3) функціональні можливості мов; 4) кількість представників мовних спільнот та їхня мовна компетенція. Вони поєднані між собою хребтом державного організму, на основі якого слід вибудовувати концепцію мовно-національних відносин.

Мета нашого дослідження простежити стан і перспективи мовного планування в Україні в чинному законодавстві та спрогнозувати його вплив на розвиток мовної ситуації і мовної свідомості суспільних одиниць.

Над своєрідною мовною палітрою сучасної України тяжіють нові геополітичні реалії, які вимагають здійснювати мовнопланувальні заходи таким чином, щоб не тільки забезпечувати функціональність і розвиток національної мови та здійснювати підтримку меншинних мов, а й убезпечити суспільство від впливу чужих ідеологій. Саме тому виникає потреба в осмисленні інноваційних підходів стосовно перспектив планування мовно-національних відносин в парадигмі етномовного простору України.

Мовнопланувальні перспективи акумульовані на інтегруючій, консолідуючій та інформаційній функціях мов. Цільове скерування статусного мовного планування 1) цілісність офіційного мовного простору як запорука єдності національної держави; 2) визначення місця і функцій кожної з мов з урахуванням безпеки національних інтересів та мовних прав представників етнічних спільнот; 3) формування стратегічних пріоритетів сфер використання державної мови. Здійснення таких заходів відбувається насамперед через законодавство, що визначає статус мов та регулює функціонування мов в таких сферах суспільного життя як державне управління, освіта, інформаційний простір.

Мовне планування в парадигмі “громадянин – мова – держава” координують соціолінгвістичні параметри “мовна інтеграція”, “потужність мови”, “комунікативна зручність”, “мовна компетенція”, “мовна освіта”, “мовні обов’язки” тощо. Аналіз в цьому контексті українського мовного законодавства є також спробою відшукати відповіді на питання: чи можливе створення паритетної мовнопланувальної моделі для кожної з мов? і чи може статусне мовне планування бути більш лінгвістичним, аніж політичним?

ІРИНА МІЩИНСЬКА

*Хмельницька Національна академія Державної прикордонної служби  
України імені Богдана Хмельницького  
mischynska@ukr.net*

### **Вплив англomовних запозичень на мовну ситуацію в українському соціумі**

Процес глобалізації зумовлює перетворення у сфері мови як «домівки нації». Мова набуває нових функцій, стаючи найважливішим засобом міжкультурного спілкування.

Різновиди мови, які використовуються у суспільстві, відображують регіональну, соціальну чи етнічну належність тих, хто ними користується. Водночас спосіб мовлення, добір слів, навіть правила ведення діалогу значною мірою обумовлені певними соціальними вимогами.

Мовна ситуація постає як сукупність мовних утворень, тобто мов і варіантів мов (діалектів, жаргонів, функціональних стилів та інших форм існування мови), які застосовуються певним соціумом (етносом та поліетнічною спільнотою) в межах певного регіону, політико-територіального об'єднання чи держави. (У двомовному чи багатомовному суспільстві мовну ситуацію визначає взаємодія двох або більше мов, які використовують у державі і які при цьому можуть мати різні функціональні ранги).

Низка заходів, ініційованих державою, сприяли поширенню й популяризації англійської мови в українському соціумі, результатом чого стало зростання кількості слів англійського походження. Вони почали широко застосовуватися в різних сферах суспільного життя, зокрема в засобах масової інформації, в ділових колах, в молодіжному середовищі тощо. Незмінна цікавість до вивчення англійської мови в українському соціумі за умов економічного та соціального розвитку сприяє зростанню мовних контактів, які зумовили впровадження англomовних термінів,

професіоналізмів та інших соціолектних слів (жаргонних слів, сленгу). Їх застосування поширилося на сфери медіа-дискурсу, бізнес-дискурсу та мову економіки загалом, впливаючи на повсякденне мовлення українців.

Виникає необхідність визначення їх місця й ролі в повсякденному й професійному дискурсі в україномовному соціумі. Мовна ситуація в Україні на сьогоднішній день була б неповною без висвітлення ролі зазначеного лінгвістичного явища.

МАЙЯ МОЗЕР

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

*maiia.moser.ua@gmail.com*

### **Маркетинговий дискурс в українському бізнесі: мовлення – комунікація – мотивація**

У доповіді висвітлено особливості комунікативного процесу в маркетинговому дискурсі.

Для здійснення наукового аналізу використано диференціацію понять «дискурс», «мовний акт», «комунікативний акт», «комунікативна ситуація», «комунікація», «мотивація»; визначення їхнього місця й статусу в комунікативній системі; умови породження мотивації мовою та комунікаціями в бізнес-процесах діяльності організацій.

Маркетинговий дискурс – це мовлення, комплекс цілеспрямованих соціальних дій, які структурують взаємовідносини учасників маркетингових процесів та механізми їхньої свідомості. За твердженням О.О. Селіванової, комунікація є процесуальним явищем, у якому реалізується її характер як субстанції за рахунок комунікативної ситуації.

Україна перебуває в умовах соціально-економічного розвитку, за умов якого неефективне використання людських ресурсів (а саме від них залежить піднесення вітчизняної економіки, підвищення добробуту громадян)

призводить до зниження продуктивності праці та прибутку, до скорочення бюджету й ВВП. Відповідальне ставлення будь-якої організації до власного продукту / послуги, споживачів, робітників, партнерів зумовлює активну соціальну позицію компанії, яка полягає в постійному діалозі з колективом, співтовариством, що й породжує мотивацію.

Мотивація є стимулом для виконання будь-якої роботи або для вирішення поставлених завдань. За допомогою мовної та комунікативної мотивації забезпечують зацікавленість виконавця в ефективній реалізації запланованого.

МАРІЯ ОРЕЛ

*Національний університет «Львівська політехніка»*

*adlermv@gmail.com*

### **Маніпулятивні механізми впливу в промовах іноземних політичних лідерів: метафоризація в текстах В. Путіна**

Сучасні виклики світу продукують створення нової інформаційної площини для маніпулювання свідомістю. Влив маніпулятивних технік метафоризації тексту, застосованих у політичних текстах президента Російської Федерації В. Путіна, є одним з елементів формування думок під час інформаційної війни. Аналіз метафоризації дає можливість класифікувати зміни типу лідера та його впливи на аудиторію в динаміці часу.

Свідомість людини, знаходячись у постійних інформаційних потоках світу, стає зброєю в інформаційній сфері. Цілеспрямовані тексти є інструментом для управління прийняттям рішення, вигідного політичному лідерові. Основний удар в інформаційного впливу задається по сфері суспільної свідомості.

За класифікацією Маргрет Дж. Херман існує 4 типи лідерів: Лідер-прапороносець, Лідер-служитель, Лідер-торговець, Лідер-пожежник, які



відображають прихований зміст дій політичних лідерів. Метафора в політичних текстах несе прихований зміст свідомості особи-промовця, скерований до аудиторії; створює нову одиницю сприйняття шляхом злиття концептів свідомого та несвідомого (уявного). У доповіді розкрито динаміку зміни типу політичного лідера Путіна В. ще до аналізу метафоризації текстів та формули метафоризації тексту ( $C = F + I + D$ , де  $F$  – це сума значень метафоричної частотності,  $I$  – інтенсивності,  $D$  – змісту). Маніпулятивні засоби, використані в його політичних промовах, мають на меті передати, закликати, змінити сталі принципи людей, переконати в правильності думок російського президента.

LYUDMYLA PAVLYUK

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*pavlyukl@yahoo.com*

### **Memes as identifiers of fakes and the factual counter-frames in media analysis of propaganda**

Ukrainian media discourse, focused on events surrounding Russian-Ukrainian information war and military conflict, constantly generates well recognizable signifiers that represent language of rival propaganda. The analytic texts use emotive forms of micro-quotations from speech of the other side, which circulate in Ukrainian public space as memes, whose function is to define beliefs and actions of “Them”-group. The themes of propagandistic memes are diverse: 1) references to the ideology (“*ruskimir*”); 2) accusations of the Ukrainian side (“*junta*,” “*karateli*”); 3) self-justification in response to claims about war crimes (“*ikhtamnet*,” “*weapons from mines*,” “*the lost military*”).

Actually we consider such a type of intertextuality that accentuates antagonism between two systems of interests. What is the status and rhetorical regime of incorporated phrases? Within a scenario of war, “fragments of the

Other's speech" become an object of criticism. Textual inclusions of the opposite terms and clichés do not mean their conceptual assimilation. Just the opposite, they are used in media analysis as a sign of false and destructive images. Irreconcilable vocabularies of the two sides of conflict are clearly contrasted (*"the interstate war" vs "civil war in Donbas"; "the occupation of Crimea" vs "Krymnash"*).

The memes in analysis of propaganda are marked by specialized lexical and semantic means: a) ideological roles and concepts are addressed as "so called"; b) the identified objects are described as "fake," "self-proclaimed"; c) the objects' status of reality and legitimacy is questioned by contextually determined *ironical mode*. Additionally, the incorporated elements in counter-discourses are surrounded by factual information that aims at revealing the "true meaning" of events instead of the faked one. Deconstructing fakes and explaining sense of rhetorical manipulation is the main discursive procedure that delegitimizes language of propaganda.

ОЛЕСЯ ПАЛІНСЬКА

*Інститут славістики, Університет ім. К. фон Осецького, Німеччина  
palinska\_o@yahoo.com*

### **Метамовні рефлексії носіїв українсько-російського змішаного мовлення**

Носії українсько-російського змішаного мовлення (УРЗМ) у достатньо формальній ситуації інтерв'ю (до того ж присвяченого мовним питанням) часто рефлексують з приводу мовленнєвої практики –свої та інших. Йдеться як про власне метамовне коментування, так і про інші маркери контролю над процесом мовлення: (авто)корекцію, паузи хезитації, слова/фрази-хезитативи і т.д.

Ситуації, в яких конкурують різні мовні стандарти або субстандарты (діалекти, регіолекти), часто актуалізують питання етнічної, мовної та ін.

ідентичності респондентів. Стосовно УРЗМ ситуація ускладнюється тим, що цей змішаний ідіом нерідко зазнає стигматизації в суспільстві (передусім на рівні офіційного дискурсу), і респондентам іноді незручно зізнаватися інтерв'юєру, якого ідентифікують як людину «вчену», у своїй приналежності до носіїв неprestижного мовного варіанту. Також деякі респонденти нечітко розрізняють межі стандартних мов, регіональних діалектів і змішаного мовлення, що може призводити до коригування правильних висловлювань, якщо вони не відповідають канонічним правилам «правильної мови», що існують у свідомості мовця.

У ситуації мовного контакту інофони часто застосовують перифрази й автокорекцію. Це відбувається через посилений моніторинг і контроль власних повідомлень: вони потребують постійного зворотного зв'язку, який свідчить про те, що повідомлення сприйняте правильно. В УРЗМ ця функція послаблена, адже конкуруючі мови зазвичай взаємозрозумілі, і мета мовця, який коригує власне висловлювання, в основному полягає у відповідності певному стандарту (реальному чи уявному). При цьому у різних контекстах мовці вважають «нормальною» мовою або літературний стандарт, або свій регіональний варіант (на протигагу іншим діалектам), або змішане мовлення. Ставлення респондентів до УРЗМ досить індиферентне, хоча й різниться ареально і корелює (щоправда, по-різному) з первинним кодом комунікації у повсякденні.

Дослідження виконано на основі Ольденбурського корпусу УРЗМ, зібраного в ході проекту «Варіативність і стабільність у змішаних субстандартах: суржик» (за підтримки Fritz Thyssen Stiftung, 2014 – 2018). Корпус складається з двох підкорпусів – сімейні розмови і напівструктуровані інтерв'ю; дані були зібрані у 2014 році в 11 центральнотраїнських областях. У ході проекту проведено соціологічне опитування.

ОЛЕНА ПЕЛЕХАТА

*Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника*

*olena.pelekhata@gmail.com*

### **Ситуаційність самоідентифікації людини пограниччя як необхідність розвитку нових напрямків дослідження в соціолінгвістиці**

Зв'язок мови з самоідентифікацією є сферою досліджень соціологів, етнологів, соціолінгвістів, психологів, антропологів.

Демографічні та суспільно-економічні зміни у ХХ столітті, а також протягом останніх років призводили до значних змін в ієрархії та функціонуванні мов, що вживаються у прикордонних областях України. Приналежність до національної меншості та проживання на території, де домінує культура більшості, мішані подружжя, а насамперед, мішана генеалогія призводять до виникнення аналізу питання самоідентифікації людини під психологічним кутом зору, а не лінгвістичним.

Існують різні напрямки дослідження категорії «пограниччя»: територіальний, історичний, політичний, етнічний, суспільний, культурний, особистісний. Складність ситуації, в якій перебуває людина пограниччя, створює безумовні причини того, що саме ці люди мотивовані якнайбільше до зближення з сусідньою культурою. Людина пограниччя постійно перебуває у психологічному напруженні, розуміючи свою «іншість» у стосунках з сусідньою культурою, або з культурою місця свого проживання, наражаючи себе на «відкидання», «неприйняття» як одними, так і іншими.

Мова і культура пограниччя виконують символічну функцію. Жінки більше підпадають під вплив економічного чинника при зміні мови. Йдеться про «престиж» певної мови за визначених обставин. Динаміка зміни мовної ситуації залежить і від пасивності та нерішучості людини пограниччя, яка внаслідок бурхливих історичних процесів втрачає бажання рішуче говорити на тему своєї самоідентифікації.

Своєрідний символічний сенс мови, культура і поведінка людини пограниччя призводять до виокремлення таких ознак цієї проблеми, як «перехідність» (можливість зміни самоідентифікації людини) та «ситуаційність» (зміна самоідентифікації людини залежно від вигідності ситуації).

ВОЛОДИМИР ПІДВОЙНИЙ

*Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського*

*lacivert@ukr.net*

### **Лінгвістичний ландшафт Туреччини: остенсивні маркери сакралізації**

Соціолінгвістичні кондиції функціонування та стратегії формування лінгвістичного ландшафту (ЛЛ) сучасної Туреччини визначаються облігаторною детермінантою профілювання «функціонального середовища» суспільства у площині гетерогенних дискурсів. ЛЛ реалізує своє онтологічне призначення в ансамблі національно-детермінованих текстових подій, культурних реплік, потребою антропологічного маркування меж існування людини у координатах сучасного хронотопу. Розглядаючи ЛЛ як структурно-детерміновану мережу комунікативних інтенцій на рівні розгортання комунікативного процесу, відзначаємо непересічне значення ЛЛ для експлікації технік діалогізації і ресурсу культури в соціолінгвістичному форматі, поєднання текстових полідискурсних конструкцій через синтез графічного, візуального та когнітивного.

Компаративне дослідження модулів ЛЛ, які формують національно-релевантні показники тексту міста в Україні та Туреччині, уможливають отримання результатів, що сприятимуть детермінації солідарних правил існування носіїв гетерогенних культурних традицій у глобалізованому культурному просторі.

У доповіді проаналізовано інтенційний потенціал ЛЛ у проекції багатовимірного дослідницького поля, прагматичну параметризацію сакральних текстових блоків (хадиси, коранічні цитації, ембійент-реклама з ісламською символікою, вуличні маршрутизатори з сугестивно-прагматичними технологіями), есплікується і визначається рівень аксіологічної коректності специфікації ісламського тексту для іноземців і носіїв турецької культурної традиції на усіх рівнях функціонування тексту та естетичних канонів, акцентується увага на облігаторній функції діалогізації сегментів турецького ЛЛ.

Методика дискурсного аналізу дозволяє розглядати сучасний ЛЛ Турецької Республіки як семіотичний стимул, комунікативний ресурс для культурних дій на когнітивному рівні. Характерною особливістю турецького ЛЛ є естетичність та утилітарне (прагматичне) використання (стилізована ісламська символіка). Тому ЛЛ профілюється як результат деформації комунікативної системи соціуму, транслятор культури, фактор джентрифікації (об'єктності) життєвого простору. Водночас ЛЛ зберігає потенціал для здійснення носіями турецької мови культурних дій, є фактором уникнення / есплікації проблематики на рівні міжкультурної комунікації, мінімалізації причин для виникнення когнітивного дисонансу.

У висновках обгрунтовано положення про національно марковану специфіку та методологію збереження традиційного контенту сучасного ЛЛ Турецької Республіки.

ОЛЕНА ПОЛОВИНКО

*Страсбурзький університет, Франція*

*polovynko@unistra.fr*

### **Суржик: неунікальне явище мовної гібридизації**

В українському суспільстві тих, хто говорить *суржиком*, так званою «деформованою мовою», звинувачують у неосвіченості й непатріотизмі. Навіть серед учених знаходиться не так вже й багато бажаючих дослідити цей лінгвістичний феномен: занадто вже він багатолікий і безладний та ще й нагадує про несприятливі умови формування української нації. Ми визнаємо, що явище гібридизації несе певну загрозу для літературної мови, але сумніваємося, що можливо позбутися його, просто ігноруючи.

Світова соціолінгвістика знає багато прикладів мовних гібридів: *hiberno-english* в Ірландії; гібридне утворення на базі мов Камеруну, французької, англійської й англійського піджину *camfranglais*; *chiac* у Канаді; *spanglish* у США тощо. Усі вони виникли в ситуації мовного конфлікту, характеризуються своєю варіативністю та неоднозначним ставленням до них у суспільстві. Однак вони стають предметом вивчення соціолінгвістів, бо становлять собою яскраву ілюстрацію природних процесів, що відбуваються в ситуації співіснування нерівноправних мов. Вивчаючи досвід іноземних соціолінгвістів, ми намагаємося розкрити історію виникнення *суржику* й порівняти особливості його функціонування та репрезентації носіїв з відповідними характеристиками таких мовних утворень в інших країнах.

Специфіка українського гібриду полягає в тому, що він виник як спроба україномовних селян пристосуватися до мови, яка займала більш вигідне становище і відкривала ширші можливості для успіху. Вражає, що за тих обставин українську не було витіснено ні офіційною мовою, яку насаджувала панівна верства, ні гібридною, що формувалася як проміжне явище. Щодо сучасних *суржикофонів*, то це досить строката група мовців і

не завжди неосвічені мешканці села. Наше власне дослідження, проведене в Україні в 2016 році, свідчить про те, що в країні співіснують як мінімум чотири типи мовної особистості й *суржиком* користуються принаймні два з них, зовсім різних за рівнем освіти, ареалом проживання й соціальним станом.

УЛЯНА ПОТЯТИНИК

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*ulianapo@gmail.com*

### **Мова в політичному інструментарії: критично-дискурсивний аналіз новинного потоку RT (Russia Today)**

Метою даної розвідки є проаналізувати представлення подій останніх кількох років в Україні на вебсайті RT, державної новинної агенції Російської Федерації, що транслює інформацію багатьма мовами для міжнародної аудиторії. Попри беззаперечну актуальність вивчення пропагандистського дискурсу RT, що є важливим складником гібридної війни, яку проводить Росія проти України та Заходу загалом, чимало питань, пов'язаних із пропагандистським дискурсом цієї інформаційної мережі, залишаються невисвітленими. Корпусом роботи слугували новинні повідомлення англomовної служби RT, зокрема ті, що тематично стосувалися агресії Росії проти України на Донбасі та анексії Криму. В цілому було проаналізовано 15 (різних за обсягом) статей. У дослідженні висунуто гіпотезу про те, що при висвітленні подій, до яких безпосередньо причетна Росія, особливо виражено відбувається поляризація на мовному рівні на "своїх" та "чужих". Методологічним інструментарієм розвідки слугував підхід критичного дискурс-аналізу (Fairclough, van Dijk, Wodak etc.), зокрема використовувався т.зв. "ідеологічний квадрат" ван Дайка, який фіксує опозицію в репрезентаціях "свого" (Росія, Крим, прихильники дій Росії, її симпатки в



Європі тощо) та "чужого" (Україна, її влада та армія, США, анти-кремлівські сили в Європі тощо). Детально розглядаються мовні стратегії негативної лексикалізації, гіперболізації, "навішування ярликів" та використання пресупозицій.

IRYNA RIABOVONENKO

*State University of Infrastructure and Technology*

*jitensha@ukr.net*

**Sociolinguistic methods in the process of creating practical training to overcome mental, psychosocial and physical stressors in people of high-stress professions (based on interpersonal communications of mariners in English and Japanese)**

Seafaring has long combined paradoxes, such as social exclusion and continuous social proximity, confinement in open spaces, and multiculturalism, within the single organizational culture of a ship. Consistencies (social isolation, confinement with shipmates) are evident in onboard working and living conditions from the earliest seafarers to their contemporaries; nonetheless, substantial social changes are apparent in recent times, including the large-scale introduction of multinational crews, a revolution in information and communication technologies, and faster ship turnaround in ports. However, seafaring continues to be associated with a mental, psychosocial, and physical stressors, which include authoritative leadership, heavy mental and physical workload, long work hours, lack of exercise and unhealthy diets, separation from family, loneliness on board, fatigue, sleep deprivation, multi-nationalities, restricted recreation opportunities, and environmental stressors including ship motion, noise and vibration etc.

In the light of pressing problems we propose to solve these problems through the prism of the psycho-logical health. We consider that in light of the heightened risk of depression and suicide, the psychological ill-health of seafarers

should be accurately investigated, measured, followed up and countered as far as possible. In our research, based on sociolinguistic studies, functional and pragmatic features of the speech of mariners, we offer practical trainings in psychological skills for seafarers as a preventative measure for stress, with the aim of developing interpersonal competence, particularly for the capacity of solving interpersonal conflicts on board, as well as providing and receiving support.

IRYNA RIABOVONENKO

*State University of Infrastructure and Technology*

*jitchensha@ukr.net*

MYKHAILO SOKHARIEV

*Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

### **Social media as a battlefield of hybrid war. SWOT-analyze of Ukrainian possibilities at informational war online**

Growing influence of informational technologies over society added new layer of complexity on existing battle spaces: the cyber space. Global network allows governments not only to break through cybersecurity to obscure real world activities, but to influence opposing nation's cognitive domain and beliefs. During armed conflict in the East of Ukraine completely new technologies of informational manipulation have appeared, greatly influenced the course of events. It will be no surprise that more sophisticated and unpredictable methods will be used to influence target audiences in the future in.

We believe an integral system of policies and actions is required in Ukraine to challenge the threats of hybrid war nowadays and the coming future. Ignorance and lack of engagement in social media is no longer an option. This challenges calls us to map the threats and opportunities at ongoing cyber-campaign. In our

research we use SWOT-analyze to provide visual and sophisticated comprehension of subject.

The article highlights current hazards of hybrid war online in Ukraine and possibilities to counter them.

МАР'ЯНА РОСЛИЦЬКА

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*saletskam@gmail.com*

### **Універсально-прецедентні імена зі сфери-джерела «Історія» у промовах політичних лідерів України, Польщі та Франції**

Мета дослідження – розкрити склад, змістові та функціональні особливості універсально-прецедентних імен зі сфери-джерела «Історія» у текстах промов українською, польською та французькою мовами. Завдання: 1) вивчити місце універсально-прецедентних імен у системі прецедентних одиниць; 2) розкрити змістові та функціональні особливості виявлених універсально-прецедентних імен.

У дослідженні пропонуємо емпіричний підхід до виокремлення цього пласту одиниць. Алгоритм аналізу ілюструють етапи: виявлення прецедентних імен і зіставлення цих одиниць у текстах кожної з лінгвокультур, що дозволяє зробити висновок про одиниці як про універсально-прецедентні знаки. У доповіді розкриваємо й формальне вираження та контекстне оточення прецедентного імені, оскільки типові риси функціонування одиниць дають вірогідніші підстави розглядати їх як універсальне явище.

У складі універсально-прецедентних імен зі сфери-джерела «Історія» виявлено 7 одиниць: *Аушвіц / Auschwitz / Auschwitz, I світова війна / I wojna światowa / Grande guerre, II Світова війна / II wojna światowa / Seconde guerre mondiale, Голокост / Holokaust / Holokaust, Гімлер / Hitler / Hitler, Сталін /*

*Stalin / Stalin, Черчіль / Churchill / Churchill, Холодна війна / Zimna wojna / La Guerre Froide*, поява яких зумовлена увагою президентів до своїх країн і країн Європи.

Результати показують, що ці одиниці пов'язані із періодом між Першою та Другою світовими війнами. Окремі прецедентні імена розвивають свої співзначення, стаючи символами (ПІ *Аушвіц / Auschwitz / Auschwitz, Голокост / Holokaust / Holocaust (Shoah)*), інші – прототипами, уособленням конкретних якостей (ПІ *Гітлер / Hitler / Hitler, Сталін / Stalin*). Основна функція універсально-прецедентних імен у політичному дискурсі – впливати на адресатів висловлювання.

ОЛЕНА РУДА

*Інституту української мови НАН України*

*olru@i.ua*

### **Правописні інтернет-баталії в Україні**

Дедалі більше українців обирають Інтернет як альтернативу газетам і телебаченню, щоб мати змогу самостійно відшукувати необхідну інформацію, уникати потоку нав'язуваної, вільно висловлювати власну думку. Та використання соцмереж пов'язують із низкою негативних соціально-психологічних явищ — зростанням стресу від поганих новин, швидким «зараженням» певним настроєм широкого кола людей. Найбільшою загрозою, яку приховує в собі анонімна соціально інклюзивна комунікація, є маніпулятивний потенціал цього інформаційного каналу: соцмережі, безумовно, є плацдармом інформаційної війни за серця і голови громадян.

Велику роль Інтернет відіграє в розгортанні навколомовного дискурсу. А надмірна поляризація й заполітизованість поглядів, вплітання мовного питання у контекст російсько-української війни спричиняють аксіологічні

коливання, налаштовуючи мовців на протистояння. Прояви конфліктної мовної поведінки під час обговорення мовного питання, лавинне наростання агресії є наслідками використання «тролями» комплексу маніпулятивних прийомів, найпоширеніші з яких — подання неправдивої інформації, перекручування фактів, заангажована інтерпретація, приписування прихованих цілей, спекулятивна аргументація, видавання міфів за реальні факти, акцентування на відмінностях, неможливості порозумітися між мовними і регіональними групами населення, гра на національних, релігійних почуттях, використання стилістично зниженої, обценної лексики тощо.

Прикладом поведінки мережевих «тролів» є порушення прескриптивного аспекту мовної політики. *Тож коли Українська національна комісія з питань правопису в серпні 2018 р. виклала на сайті МОН проект нової його редакції, соціальні мережі вибухнули шквалом умотивованого і невмотивованого обурення.* Дописувачі на інтернет-майданчиках не скупилися на експресиви, даючи оцінку ініціативі. Звісно ж, спротив правописним змінам аргументувався низкою причин, чому «мова не на часі»: війною; економічною ситуацією в країні; ситуацією в сфері освіти; неподоланою неграмотністю у суспільстві; неготовністю населення до будь-яких мовних змін; іншими нерозв'язаними проблемами в гуманітарній сфері.

У риториках навколо правописного питання засвідчуємо використання дискредитаційних тактик шельмування, приниження професійних якостей, стереотипізації й «навішування ярликів». Упровадження нових правописних норм потрактовано як вияв недемократичності процесів у державі аж до ознак тоталітаризму. Маніпулятивною, зрештою, є швидко поширена назва для навколотовних дискусій — «мовосрач», яка підкреслює зневагу до тих, хто порушує питання функціонування якраз мови.

БОГДАН СОКІЛ

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*sokil.bogdan@gmail.com*

### **До проблеми функціонування української мови в судах Східної Галичини (на матеріалах засідань Галицького Сейму)**

Доповідь присвячено розкриттю функцій української мови в Галичині після приєднання до Австрії. Незважаючи на прийняті в державі закони, місцеві урядники намагалися витіснити українську мову з усіх сфер: шкільництва, урядів, судівництва тощо.

Питання про функціонування української мови в судівництві постало на засіданнях Галицького Сейму. Уже на перших засіданнях у 1861 році була спроба внормувати мовне питання шляхом заміни німецької мови в судовому діловодстві польською та українською. Однак цей закон протримався недовго. На засіданні Сейму внесено проект закону, за яким урядовою мовою в суді повинна бути лише польська, оскільки: а) польська мова більш вироблена, аніж українська; б) запровадження двох урядових мови призведе до хаосу в діловодстві; в) місцеві урядники не знають української мови; г) усі закони в Галичині видані польською мовою; д) польська мова запроваджена у шкільництві, нею послуговуються чиновники, отже, вона повинна бути і урядовою в суді тощо.

Після обговорення проекту були зміни: а) замість вислову «мова руська» вживати вислів «мова малоруська», щоб відрізнити від загальноруської (великоруської); б) на подання німецькою мовою потрібно відповідати по-польськи. Виняток становлять лише ті подання, які стосуються інших країв Монархії.

Незважаючи на спротив українських послів та українського населення, урядовою мовою в судівництві стала польська мова.

СВІТЛАНА СОКОЛОВА

*Інститут української мови НАН України*

*a-senchuk@ukr.net*

### Дослідження мовної ситуації і питання національної безпеки

У сучасній Україні українська мова поступово розширює сферу свого функціонування, набуваючи статусу державної не лише *de jure*, але й *de facto*. Цей процес неоднорідний за регіонами, неоднаково ним охоплені й різні функціональні сфери. Навіть саме розуміння значення мови для зміцнення державності хоча й прогресувало за останні 10 років, але ще досить відмінне в різних регіонах, що підтверджують дані статистично достовірного дослідження, здійсненого в межах міжнародного проекту (за підтримки фонду Фольксваген AZ № 90217). Загальна кількість згодних з тим, що українська мова є одним із атрибутів державності України, збільшилася з 70% у 2006 р. до 79% у 2017 р. і становила на заході 96%, у центрі – 85%, на півночі – 86%, на сході – 66 % і на півдні – 59%.

Ще більшою мірою відрізняється реальне функціонування мови в різних регіонах України.

Див., для прикладу відповіді «значно більше половини» та «майже всі» на запитання «У населеному пункті, де Ви мешкаєте, скільки людей, на Вашу думку, розмовляє українською мовою?» (у %) :

Сфери вживання	Загалом	Регіони України				
		Захід	Центр	Північ	Схід	Південь
У школах	64	96	82	75	35	49
У державних закладах	60	95	78	68	33	37
У вищих навчальних закладах	56	95	71	62	21	34
З родиною, друзями	45	91	69	41	7	12
У закладах сфери послуг	44	92	69	37	10	12
З незнайомими людьми	42	90	68	30	5	9
У громадському транспорті	41	87	66	34	5	7

У межах виокремлених регіонів є власні особливості функціонування мов, зокрема мов національних меншин, що можна дослідити лише шляхом

опитування цільової аудиторії – жителів окремих областей, а за необхідності – районів у межах областей і навіть окремих населених пунктів. У доповіді проаналізовано специфіку мовної ситуації в Закарпатській області за результатами опитування працівників сфери освіти на тлі загальної ситуації в західному регіоні. Врахування цієї специфіки є запорукою безпосередньої реалізації державної мовної політики.

ОЛЕНА ТАРАСОВА

*Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»  
tarasovaye@gmail.com*

### **До питання про формування іншомовної когнітивної компетенції**

У доповіді представлено результати дослідження, виконаного в межах *етнометодики (Ethnomethodology)*, інтегративного напрямку провідним завданням якого є формування так-званої *когнітивної (концептуальної) компетенції (КК)* як невід'ємної частини іншомовної комунікативної компетенції. КК передбачає не тільки здібність мовця коректно вживати мовні структури, але й *мислити в межах іншомовної концептуальної системи*. Стверджуємо, що на когнітивному рівні нашу мовленнєву поведінку, в тому й числі іноземною мовою, регулюють так звані «культурні сценарії», або «культурні теми», що існують на рівні національної підсвідомості та національної психології. Мовленнєва поведінка складається з дискретних компонентів – культурно маркованих тем, фреймів, скриптів та інших ментальних репрезентацій. Спеціалісти в галузі етнометодики спрямовують свої зусилля на те, щоб зрозуміти, як саме формується іншомовна КК, що сприяє та що перешкоджає її опануванню як у процесі навчання, так і у процесі соціалізації мовця в іншомовному середовищі, як взаємодіють між собою мовні, соціально-психологічні та етнокультурні фактори в міжкультурному спілкуванні.



Культурно-марковані теми та концепти становлять собою ключові поняття та норми, що склалися історично, є важливими для даної лінгвокультури і зазвичай яскраво маніфестуються в народній творчості – прислів'ях, приказках та висловах, слоганах та ідіоматичних виразах, бо вони віддзеркалюють етнічну ментальність, народний досвід та мудрість нації. Лінгвокультурні розбіжності між ними можна спостерігати, якщо зіставити особливості вербалізації відповідних концептів засобами різних мов.

На прикладі аналізу концепту «ТРУД» в англійській та російській мовах доводимо, що ставлення до праці, робоча етика суттєво різняться в цих лінгвокультурах. Показано, що ТРУД (РОБОТА) займає надзвичайно важливе місце в житті представників англомовних етносів, це – один із ключових культурних концептів, про що засвідчує англійська лексика та фразеологія, зокрема метафорична система. Наведені в статті приклади з англійської вибірки характеризують культуру, в якій цінуються працьовитість, енергійність і підприємливість. Приклади ж з сучасного російського фольклору свідчать про те, що праця не є провідною культурною цінністю російськомовних етносів.

ЄВГЕНІЯ ТИХОМИРОВА

*Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки*

*teb53@ukr.net*

### **Комунікація щодо кліматичних змін: безпековий аспект**

Інформаційно-комунікаційний чинник кліматичних змін сьогодні відіграє важливу роль у реалізації кліматичної дипломатії, сприяючи обізнаності щодо зміни клімату, що забезпечує інформаційні потреби цільових аудиторій. Здатність людей адаптуватися до змін клімату може зміцнитися завдяки поширенню інформації про зміни клімату, оскільки

обізнаність щодо змін відіграє важливу роль у прийнятті рішень і є основою для мобілізації дій цільових громад.

Науковці стверджують, що існує величезна кількість наукових даних про зміну клімату, але набагато менше уваги приділяється тому, як повідомити громадськості про дослідження проблем зміни клімату. Тому комунікатори часто не впевнені в тому, як краще спілкуватися з неакадемічними аудиторіями, тобто з представниками широкої громадськості. З'ясуванню цього сприяє поєднання знань науки про комунікацію та кліматичних наук, які досліджують кліматичні зміни .

Комунікація щодо кліматичних змін, на думку сучасних дослідників, є досить новою галуззю. З початку і до середини 90-х р. ця проблематика стала з'являтися в наукових журналах, які переважно орієнтувалися на громадське розуміння змін клімату та сприйняття ризику, пов'язаного з ними. Мета цих досліджень полягала в тому, щоб, з одного боку, вивчати громадську думку щодо змін клімату, а з іншого – інформувати громадськість за допомогою ефективних повідомлень щодо кліматичних ризиків.

Саме тому комунікація щодо кліматичних змін поширилася, охоплюючи широкий спектр філософських та дослідницьких традицій, включаючи гуманістично-риторичний аналіз, інтерпретативні якісні дослідження та соціально-наукові кількісні опитування та експерименти. Значна частина досліджень у галузі комунікації щодо кліматичних змін зосереджена на розумінні громадськістю проблеми безпеки ризиків кліматичних змін та факторів, які впливають на їх сприйняття населенням різних країн, на висвітленні відповідної тематики у медіа, вивченні впливу масової інформації на сприйняття ризиків. Менш поширені, але зростаючі галузі досліджень включають участь громадськості, організаційні комунікації та переконливі стратегії впливу на ставлення, переконання та поведінку, пов'язану з кліматичними змінами. На думку вчених, існує потреба у розширенні досліджень комунікації щодо кліматичних змін в різних регіонах світу.

БОГДАНА ТКАЧУК

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*btkachuk.edu@gmail.com*

### **Мова, наратив та ідентичність в контексті досліджень феномену культурної пам'яті**

Культурна пам'ять відповідає за досвід взаємодії із сакральним відтворенням спогаду про свою ідентичність. Динаміка культурної пам'яті забезпечується формуванням традиції через періодичне звернення до смислів (архетипів) минулого. Завдяки цьому формується уявлення про самоідентифікацію культури: за допомогою ритуального відтворення обрядів, тлумачення та репрезентацій світогляду, використання мови, текстів і предметної спадщини.

Культурна пам'ять – це розбудова семіотично означеного простору, що наповнений знаками-символами (пам'ятками/ пам'ятниками/ місцями пам'яті тощо). Простір пам'яті – це її модель, яка наповнюється ціннісно-смысловими конструктами, існування яких неможливо зафіксувати фактично. Культурна пам'ять, в такому випадку, займає головне місце, адже знаходяться біля витоків й надає можливість транслювати між поколіннями цінності, смисли та сакральні знання.

Наратив можна розуміти, як інструмент рефлексії етносу – спосіб осмислення досвіду або як результат формування ідентичності. Важливим моментом в психологічному розумінні наративу є той факт, що історіям характерний «подвійний ландшафт»: «ландшафт дії» та «ландшафт свідомості». Людина і все, що її оточує (споруди, елементи ландшафту), набувають статусу знакових об'єктів. Відбувається семіотичне подвоєння світу. Кожен етнос протягом зміни поколінь формує свою специфіку семантичного наповнення картини світу – софійного простору буття народу.

Мнемонічні символи можуть конструювати простори пам'яті як зразок трансляції самоідентифікації певного народу як відображення його структури культурної пам'яті (спогад-традиція-ідентичність). Метод реконструкції минулого «ландшафт пам'яті» має подвійний модус або ж два виміри: ментальний та прикладний, тобто це поєднання виміру смислів та виміру місцевих (від слова «місце») маркерів. Такі місця та смисли, що створюють підстави для реконструкції пам'яттєвого ряду сакрального ландшафту. Важливою в такому контексті є також категорія «мнемотоп»: як географічно закріплений ландшафт (земля), пов'язаний із відтворенням ідентичності та трансляцією смислів самоідентифікації. Яскравим прикладом відтворення ландшафту пам'яті може стати реконструкція мнемотопу «Україна» українським народом у діаспорі. Так ми підійшли до основної теми культурної пам'яті – відтворення ідентичності за допомогою розбудови сакрального наративу.

ОЛЬГА ТКАЧУК

*Національний музей у Львові ім. А. Шептицького*

*fedoryshyn\_olia@yahoo.com*

**Особливості семантичних перетворень хорватської лексики на тлі суспільно-політичних змін кін. XX – поч. XXI ст. (на матеріалі мови мас-медіа)**

Аналіз мови засобів масової інформації виявив помітну активізацію семантичних процесів у словниковому складі хорватської мови кінця XX – початку XXI ст., що великою мірою спричинено суспільно-політичними змінами у Хорватії цього періоду (створення незалежної держави, побудова нової демократичної моделі суспільства тощо).

Трансформацію семантичної структури хорватської лексики на зламі XX і XXI ст. зумовлено й іншими зовнішніми та внутрішньомовними

чинниками, серед яких – стрімкий науково-технічний та культурний розвиток світової, у тому числі і хорватської спільноти, вплив англійської мови, що виявляється у функціонуванні великої кількості семантичних запозичень та кальок у мові хорватських ЗМІ, функціональна мобільність лексики, її міграції від ядра до периферії словникового складу, від периферії до ядра, від загальноживаної до термінологічної лексики і навпаки, а також від однієї терміносистеми до іншої. До найпродуктивніших видозмін семантичної структури хорватської лексики, за нашими спостереженнями, можна зарахувати розширення семантики слова, термінологізацію, перетермінологізацію та детермінологізацію.

Дослідження лексичного матеріалу хорватських ЗМІ виявило, що перетворень семантичної структури зазнає не лише питома та давно засвоєна лексика, а й іншомовні слова, які в процесі адаптації до структури хорватської мови зазнають семантичних змін. Такі трансформації іншомовної лексики в мові-реципієнті зумовлені тим, що хорватська мова запозичає разом зі словом лише ті значення іншомовної моделі, які на даному етапі є найактуальнішими і найнеобхіднішими для заповнення лакун у системі хорватської мови.

ІГОР ТОДОРОВ

*Ужгородський національний університет*

*ihor.todorov@gmail.com*

### **Мовний вимір національної безпеки України**

Для дієвої мобілізації українського суспільства на протидію агресії термінологічний дискурс російсько-української війни має неабияке значення. Останнім часом досить часто йдеться про те, що заради миру Україні можна було б спробувати «почути Донбас», подумати про статус російської мови, подумати про визнання статусу Криму, відмінного від окупованого. Втім

варто усвідомлювати, що причини російської агресії не лежать у сфері раціо – захисту мови, культури, економіки або реальних інтересів держави.

Вибір термінів на позначення конфлікту (*війна між державами, громадянська війна, окупація, «заморожений конфлікт», «холодна війна»* тощо) тягне за собою відповідні сюжетні та інтерпретаційні схеми і відповідно визначає учасників протистояння. У нашому випадку йдеться про переосмислення (реконцептуалізацію) принципів висвітлення подій на сході України та їхніх наслідків. Специфіка інформаційної складової у російсько-українській війні полягає в інтенсивності та широті охоплення аудиторії інформаційним впливом, яке набуло глобального масштабу, систематичному й комплексному застосуванні медійних та новомедійних засобів і створенні нового дискурсу війни та ненависті, спрямованого на руйнування існуючих і формування нових інтерпретаційних і смислових механізмів сприйняття дійсності.

Українські ЗМІ називають членів «днр/лнр» – «терористами», ПАСЕ – «комбатантами», а Росія – «ополченцями». Від українських журналістів і політиків можна почути про «російські терористичні війська», про «найманців», «бойовиків», «терористів», «сепаратистів». Проте мало хто вживає терміни «колаборанти» і «російські окупаційні війська».

Деякі вітчизняні медії та громадські структури використовують толерантну лексику наших західних партнерів (це обумовлено передусім фінансуванням з боку останніх).

Усе, що відбувається в Донбасі, так саме як і Криму, зорганізовано Росією. Отже, маємо справу з російською окупацією і доволі масовою колаборацією. Війна, яка зараз відбувається на Сході України, це не війна між етносами чи політичними системами. Це війна між двома векторами майбутнього розвитку людської цивілізації, війна цінностей. Тому не варто сподіватися, що вона невдовзі закінчиться. Рецепт можливого миру тільки один: Україна має стати сильною і перемогти.

Таким чином, мовний вимір є необхідною умовою модернізації системи національної безпеки.

ВОЛОДИМИР ТРУБ

*Інститут української мови НАН України*

*trub44@ukr.net*

### **Про деякі сучасні тенденції у функціонуванні української мови**

В оптимальних випадках батьки чи певні соціальні інституції опікуються тим, щоб дитина з перших років була зорієнтована на поступове опанування саме літературної форми своєї першої української мови. Важливо, щоб у цьому поступовому процесі були відсутні небажані проміжні стадії, які могли б його уповільнити чи навіть стати перешкодою для його нормального розвитку. На жаль, таких небажаних стадій не завжди вдається уникнути, а для декого вони стають «стартовою позицією», з якої не кожному таланить вивільнитися. Типовим прикладом такої небажаної стадії є українсько-російський суржик, який однозначно діагностує соціальний тип мовця з першою українською мовою, яку він не зумів піднести до рівня її літературної форми. Разом з цим, повсякчасне вживання некодифікованих гібридних українсько-російських форм зовсім не означає, що носієві суржику невідомі адекватні українські відповідники цих форм. Проблема полягає в тому, що через брак належного культурно-освітнього рівня ці лексеми не актуалізовані, не активізовані в його повсякденному лексиконі, що й спричиняється до відсутності автоматизму вживання адекватних кодифікованих форм у його мовленні чи текстотворенні.

Як відомо, на сучасному зрізі історичного розвитку відбувається масштабна глобалізація, яка проривається практично у всі сфери суспільного буття. Це спричинилося до того, що в нашу мову увійшли англійські слова і словосполучення на позначення абсолютно нових і для багатьох не завжди

зрозумілих понять. Важливо наголосити, що механізм утворення нових англізованих назв є практично тим самим, що і спосіб формування “гібридних” форм українсько-російського суржику. Різниця лише в тому, що в першому випадку “українізуються” не російські, а англійські основи з переважно термінологічним статусом, пряме значення яких для багатьох носіїв української (чи російської) мови раніше було невідомим. Відповідні новотвори легко здобувають статус нормативних кодифікованих утворень української мови – адже їм немає з чим контрастувати і, отже, конкурувати.

Поміж тим зараз в середовищі високоосвічених мовців спостерігаємо стрімке поширення випадків вживання таких англізованих форм, які витісняють з уживання їхні адекватні питомо українські відповідники. В цьому явищі є певна гібридна загроза – адже для багатьох мовців, зокрема носіїв суржику, такі новотвори є не зрозумілими. Відтак, на жаль, відбуватиметься не стільки консолідація українського суспільства, скільки його подальше розшарування.

ІРИНА ФАРІОН

*Національний університет "Львівська політехніка"*

*iryna.farion@gmail.com*

### **Мовний закон 5670д – маніфест малоросійства**

Міф 1. Начебто його створили громадські організації. Законопроект «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (№ 5670-д), що ухвалений у першому читанні 4 жовтня 2018 року, є переробленим варіантом законопроекту № 5669 (зареєстрували депутати від ВО «Свобода») з максимальним його наближенням до скасованого 28.01.2018 р. Конституційним Судом України закону Ківалова-Колесніченка «Про засади державної мовної політики». Отже, його не творили громадські організації. Під цим законом-плагіатом, начиненим антиконституційними положеннями



передусім у системі освіти (навчатися і вивчати мову нацменшин), підписалися такі депутати: *Парубій А.В., Юринець О.В., Кириленко І.Г. Співаковський О.В. Геращенко І.В., Сироїд О.І., Подоляк І.І., Березюк О.Р. Скрипник О. О., Єленський В.Є., Кіраль С.І., Пастух Т.Т., Войцеховська С.М., Фріз І.В., Бригинець О.М., Гонко Г., Соколов С., Кремень Т.* (див. порівняльну таблицю N3491 у комітеті з питань освіти і науки ВР). Логічний симбіоз БПП, НФ та Самопомочі.

Міф 2. Начебто законопроект N5670д – це закон Про державну мову. У 28-х статтях із 39-х статей (резолуційних) вжито термін «інші мови» (з них абсолютно неприйнятно у 14-и статтях), як наприклад, п. 2 ст. 11: «У судовому процесі може застосовуватися **інша мова ніж державна**, відповідно до умов, визначених процесуальними кодексами України». У **3-х статтях** вжито термін «мови національних меншин» чи «задоволення потреб національних меншин» (п.8 ст.10, п.6 ст.20, п.1 ст.17). Абсолютно неприйнятним є процес навчання мовами національних меншин (п.1 ст. 17).

У 4-х статтях ужито подиву гідний термін «мова прийнятна для сторін»: в діяльності органів правопорядку (ч. 2 ст. 13), у сфері обслуговування (ч. 2 ст. 26), в охороні здоров'я (ч. 2 ст. 29), у транспорті (ч. 3 ст. 32).

Основне завдання цього закону ЗАКОНСЕРВУВАТИ мовну шизофренію та маргіналізувати державний статус української державної мови. І, звісно, зберегти базові вогнища сепаратизму по всій Україні через школи з мовами нацменшин (735 шкіл): 581 московськомовна школа, 75 – румунська, 71 – угорська, 5 – польська.....

ТЕТЯНА ФУДЕРЕР

*Загребський університет*

*tetyana.fuderer.tf@gmail.com*

### **Елементи мови війни в публічних промовах офіційних осіб**

У доповіді висвітлено дискурсивні механізми продукування конфліктних смислів, пов'язаних із гібридною війною Росії проти України, на прикладі публічного виступу директорки Департаменту освіти і науки Київської міської державної адміністрації Олени Фідонян. Проаналізовано, зокрема, лексику оцінних позначень сторін конфлікту у функціонально-семантичному, лінгвопрагматичному та соціолінгвістичному аспектах, що стало підставою для розмежування понять «мова війни» і «мова ненависті» («мова ворожнечі») як понять, що окреслюють різні вияви дискурсу війни – з одного боку, спонтанні процеси мовотворчості й формування конфліктних та конфліктогенних різновидів дискурсу, а з іншого, – цілеспрямовані маніпуляції (пропаганда) цими самими засобами.

Аналізований виступ київської чиновниці свідчить про розширення дискурсу конфлікту в процесі розгортання гібридної війни Росії проти України, причому це розширення ініційоване «знизу», під тиском громадянського суспільства. Тож факт виходу дискурсу війни за межі політичної комунікації, приватної і медійної сфер й охоплення ним офіційної комунікації чиновництва середнього рангу свідчить про переосмислення (реконцептуалізацію) принципів висвітлення подій на Сході України та їхніх наслідків.

Водночас неоднозначне ставлення українського суспільства до держслужбовців зумовлює «розмивання» соціально-семіотичних конструктів. Кристалізація під час Майдану протистояння «народ – влада» відповідає загальним суспільним настроям, сформованим упродовж усього періоду незалежності і втіленим у таких метафоричних образах

представників влади в мовній картині світу українців, як «хижаки», «вовки», «акули», «гадюки», «примати», «дракони», «архозаври», «таргани», «жаби», «ігуани» тощо. Власне, негативне ставлення суспільства до «корпорації реальних управлінців» спонукає чиновників через невизначеність представників владних еліт у питанні однозначної класифікації гібридного конфлікту як військового апелювати до суспільних настроїв, що активізує зв'язок між різними соціальними стратами й поліпшує комунікацію між ними. З іншого боку, вербалізація конфлікту в дискурсі чиновників формалізує згадані конструкти, розмиває їх значення як елементів мови війни. Проте такі процеси є природним виявом соціальної комунікації, які немає підстав кваліфікувати як пропаганду.

На підставі аналізу текстового матеріалу зроблено висновок про посилення в офіційній комунікації чиновників середнього рангу тенденції оцінювати події гібридної війни Росії проти України з державницьких позицій.

ІВАННА ЦАР

*Інститут української мови НАН України*

*vakavaka7@gmail.com*

### **Основні напрями дослідження молодіжного мовлення в умовах білінгвізму**

Дослідження мови молоді – одна з важливих тем соціолінгвістичних досліджень у світі. У контексті міграційних процесів зарубіжних науковців цікавлять проблеми мовної ідентичності, мовних контактів, мовної взаємодії молоді в мультикультурних соціумах, шляхи інтеграції іммігрантів чи національних меншин в національне середовище через освіту. Сьогодні європейські країни скеровують значну кількість коштів саме на те, щоб молодь володіла державною мовою. Це різноманітні державні програми,

стипендії, конкурси, мовні табори та ін. Вивчення мови молоді стає питанням національної безпеки, тому соціолінгвістів з-поміж інших цікавлять також проблеми мовної ідеології, виховання мовної свідомості. Молодіжне мовлення вивчають здебільшого як мовлення окремих молодіжних субгруп, не аналізуючи докладно його граматичної структури.

Українські соціолінгвісти постають перед складним завданням, оскільки в умовах постійних мовних контактів у білінгвальному середовищі українських міст відбуваються зміни як в самій структурі молодіжної мови, так і в мовній поведінці молоді, і їх необхідно дослідити. Найактуальнішими напрямками вивчення молодіжного мовлення в сучасній українській лінгвістиці є сленг, проблема культури мови, суржику та перемикання кодів у молодіжному середовищі.

Для комплексного вивчення молодіжного мовлення потрібен різноаспектний аналіз. У соціолінгвістичному напрямку це дослідження за віковими групами, соціально-професійними групами, соціальним статусом, в лінгвостилістичному – вивчення специфічного молодіжного лексикону, граматичних та структурних особливостей молодіжного мовлення, в комунікативно-функціональному – аналіз стратегій і тактик спілкування в середовищі молоді, перемикання мовних кодів та ін. Особливо актуальним завданням у сучасних соціо-політичних умовах є дослідження регіональних особливостей молодіжного мовлення, зокрема з соціолінгвістичного погляду: оцінка мовної поведінки та мовних преференцій молоді з різних регіонів країни і опис чинників, що на них впливають. Важливо ґрунтовно схарактеризувати мовну ідентичність молоді різних вікових груп, а також ставлення молоді до мовної політики держави. Такі дослідження мають значну практичну цінність, оскільки науково аргументують доцільність прийняття певних мовних законів та визначення стратегії національної мовної політики взагалі.

ОЛЬГА ШЕВЧУК-КЛЮЖЕВА

*Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

*o.kliuzheva@gmail.com*

### **Дитячий суржик**

Питання білінгвізму в дошкільнят та школярів активно досліджується у світовій практиці. Вектори аналізу залежать від обставин постання двомовності у межах певних колективів, чіткої та цілеспрямованої мовної політики держави, що покликана реалізовувати конкретні завдання (спонукати до одномовності на користь державної мови, або формувати координативний білінгвізм).

Європейські дослідники, займаючись мовно-комунікативною адаптацією дітей мігрантів, говорять про те, що білінгвальним дітям найчастіше притаманна конкурентно-складна форма двомовності. Тобто така, що обумовлюється ситуацією спілкування із сильною інтерференцією, рідше – мовним змішуванням. Щодо українських дітей, то тут ми змушені говорити про значні кількісні показники поширеності саме мішаної форми двомовності у різних дитячих (освітніх) колективах. Дуже важливим є питання про рівень мовної підготовки дошкільнят щодо повноцінного здобуття освіти державною мовою. Не завжди підготовлені на достатньому рівні школярі стикаються із суворою реальністю білінгвального суспільства: формальне та чітко регламентоване використання української мови та неформальне і досить активне спілкування російською, навперемінне чи одночасне використання двомовного розважального контенту; перемикання мов серед дорослих у первинному (безпосередньому) та вторинному (опосередкованому) соціумі тощо. Подібна ситуація досить часто призводить до нерозрізнення мовних кодів, помилки інтерференційного характеру стають нормою.

Державна мовна політика, на жаль, не враховує реальних обставин, що формують мовно-комунікативні особливості українських школярів. Питання масової неодномовності учнів не береться до уваги ані при розробці навчально-методичних матеріалів, ані при наданні рекомендацій батькам. Не окреслені практики корегування мовленнєвої поведінки учнів. Хоча очевидно, що освітня сфера має виявляти неабияку активність у цьому питанні – брати до уваги вироблені в Європі та США методики навчання дітей в умовах білінгвізму, ввести, щонайменше, поняття «дорожньої карти білінгва», запровадити «мовний режим» у закладах освіти. Але поки що незмінність перманентного стану мовного контактування та неврахованість у цьому питанні чужого досвіду, змушує нас констатувати, що дитячий українсько-російський суржик є «офіційною» мовою української школи.

ОЛЬГА ШЕЛЮХ

*Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра*

*Сагайдачного*

*dolynyuk25@gmail.com*

### **Мова як основа буття нації в культурологічному дискурсі Василя Сімовича**

Життя й наукова діяльність видатного мовознавця та літературознавця Василя Сімовича припадають на період української бездержавності. Тому до питання мови як культурного явища у нього було винятково серйозне і шанобливе ставлення.

Головна позиція ученого щодо розуміння ролі мови в житті людини і нації: мова – дзеркало духу, засіб його практичного здійснення в процесі суспільної екзистенції. Мова – ментальний “бренд” народу, його найзриміша і найвиразніша візитівка: “Коли брати на увагу сукупність ознак, що творять націю, мова буде одна з найважливіших прикмет самостійности народу”,

таку мову ми називаємо національною. Саме її, як стверджує В. Сімович, можна вважати за національні святощі, які мають значення для розвитку нації. Вони сприяють її самоусвідомленню, піднесенню її гідності і гордості, а відтак – спонукають боротися за своє політичне, економічне і державне самоствердження, забезпечуючи нації повну незалежність, самодостаність і повагу інших народів. Відтак національну мову треба знати, культивувати й берегти, всіляко сприяючи її розвою в усіх сферах життя народу: в політиці, в діяльності державних установ, в науці, освіті, в мистецькому житті тощо.

Національною ж мовою українського народу (незалежно від історичного контексту і суспільно-політичних обставин його існування та регіональних особливостей) – є саме українська мова, і ніяка інша: не російська, не польська, не німецька чи румунська. Для Сімовича це принципово.

І ще один дуже важливий нюанс в розумінні Сімовичем національної мови: українська мова є самостійною слов'янською мовою, як чеська, польська й т. д. Це означає, що це зріла, розвинута, самодостатня, спроможна повністю відповідати своїй суспільній ролі і відтак забезпечити духовну самореалізацію українського народу в якнайповнішій мірі.

Тому, на думку вченого, мова є головною передумовою існування людини, суспільства і нації. У культурологічному розумінні українська мова є потужним продуктивним засобом, завдяки якому ми здатні творити духовні цінності, акумулювати їх і, що дуже важливо, транспонувати через писемні свої форми з епохи в епоху, від покоління до покоління, забезпечуючи таким чином спадковість і неперервність духовного поступу.

МАРІЯ ЯЦИМІРСЬКА

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

*yatsymirska@ukr.net*

### **Журналістика, медійні тренди, мова ЗМІ: когнітивний аналіз**

Мова засобів масової інформації є важливим чинником медійної персвазії. За прогнозами Інституту Reuters у найближчому майбутньому журналістика буде розвиватися відповідно до нових технологій, контенту і глобальних процесів. Професійний стандарт універсального журналіста передбачає наявність компетенцій і навичок, які відповідали би вимогам ринку праці. Академічні програми з журналістики (journalism studies), медіазнавства (media studies), політичної комунікації (political communication) та медіапсихології (media psychology) складені відповідно до особливостей кожного напрямку. У паспорті професії «Журналіст мультимедійних видань ЗМІ» до професійно-виробничих, управлінських і професійно-нормативних компетенцій внесено окремий параграф: «Оперативне редагування тексту відповідно до мовних норм». Журналіст зобов'язаний самостійно виявляти проблеми, які можуть вплинути на якість контенту, опрацювання й написання матеріалу... Журналіст може використовувати всі засоби, щоб його інформацію було подано якомога ефективніше в інтернет-ЗМІ: фото-, аудіо-, відео-, графічні матеріали».

Функції мови ЗМІ вимагають від авторів правильних висловлювань та переконливих аргументів у власному тексті. Журналістська освіта – це не тільки знання імперативних та диспозитивних мовних норм, але й аподиктичних. На практиці це означає, що в медійній творчості є правила, які базуються на логічній необхідності. Аподиктичність є першою ознакою імпресивної мови на платформі друкованих чи електронних ЗМІ.

ЗМІ в ринкових умовах мають потребу в журналістах, які розуміють суть глобальних процесів і поєднують ці знання з практичним умінням їх



реалізації. Головні засади сучасного журналіста: обізнаність із соціальними комунікаціями (як спілкуються і розуміють один одного люди); усвідомлення, що медіа і контент повідомлень набувають сенсу, коли взаємодіють; пильна увага до аудиторії, на яку спрямована інформація. Зміст поняття «журналістика» в останні роки зазнав суттєвих змін. Аналіз публікацій, наприклад, на тему Української Армії, надання Томосу Українській Православній Церкві, проблем державної мови в Україні, нової редакції Українського правопису показує, що журналістика сьогодні – це відповідальна громадянська позиція. Журналіст творить текст переконливими аргументами, доносить влучним словом важливі ідеї та смисли. У сукупності імпресивною мовою впливає на свідомість читача, будує довірливі взаємини між різними секторами суспільства. Сучасний журналіст заохочує аудиторію до активності в соціальних мережах, вивчає її настрій, вміє реагувати на мережеву агресію.

## ЗМІСТ

<i>Богдан Ажнюк.</i> Втручання в мовну норму: соціолінгвістичні критерії	5
<i>Леся Ажнюк.</i> Лінгвоюридичні параметри мовленнєвої дії	6
<i>Лілія Андрієнко.</i> Аксіологічні, прагматичні та правові аспекти мультилінгвізму: Україна – Східна Європа	7
<i>Олена Арделян.</i> Ономастична фразеологія в лінгвокультурологічному аспекті	8
<i>Любослава Асіїв.</i> Мова і національна ідентичність у театральному дискурсі	9
<i>Ірина Бабій.</i> Професійна мовна особистість як об'єкт лінгвістичного аналізу	10
<i>Наталія Більовська.</i> Інтерпретація медіатексту у процесі комунікації	12
<i>Марія Бовсуновська.</i> Мовні вподобання жителів північного регіону України	13
<i>Bernhard Brehmer.</i> A look from abroad: Language use and language conflicts in online debates of the Ukrainian diaspora community in Germany	14
<i>Ірина Брага.</i> Мовне життя білінгвальної сім'ї в текстовій мініатюрі	16
<i>Людмила Васильєва.</i> Мовна ситуація в Хорватії на тлі мовної політики в країні (XX - поч. XXI ст.)	17
<i>Лідія Вербицька.</i> Формування «гуманітарної аури» молоді як підґрунтя безпеки нації	18
<i>Марія Гавриш.</i> Роль української мови у релігійному житті	19
<i>Anna Halas.</i> Exploring Russian propaganda against Ukraine in multimodal texts	20
<i>Samuel Hamans.</i> The Charter for Regional or Minority Languages as a peace instrument	21
<i>Надія Гергалю-Домбек.</i> Деякі аспекти функціонування російської мови в Україні	25
<i>Марина Гонтар.</i> Мовна ситуація у сфері торгівлі й послуг в Україні (територіальний вимір)	26
<i>Юрій Горблянський, Марина Кульчицька.</i> Лексичні іншомовні інновації сучасної української мови: інтелектуалізація чи варваризація мислення	27
<i>Оксана Гриджук.</i> До проблеми формування мовної особистості студента	29
<i>Оксана Гутовська.</i> Гуманітарна освіта і проблеми безпеки: вектори взаємодії	30

<i>Оксана Данилевська.</i> Оцінка заходів мовної політики у сфері шкільної освіти і мова повсякденного спілкування	31
<i>Тетяна Демкова.</i> Характеристики радянського тоталітаризму в текстах української закордонної публіцистики	32
<i>Володимир Демченко.</i> Злодійське арго як складник мовлення посттоталітарного суспільства	34
<i>Руслана Дзись.</i> Суспільні чинники пуризму	35
<i>Юлія Дзябко.</i> Мова та ідеологія як засіб національної політики: приклад Японії	36
<i>Уляна Добосевич.</i> Українська мова у практиці греко-католицького духівництва у XVIII ст.	38
<i>Юлія Довганюк.</i> Функціонування української мови у розважальних програмах: сучасний стан і перспективи	39
<i>Леся Дуда.</i> Ім'я як маркер національної ідентичності в матеріалах метричних книг XIX – першої половини XX ст.	40
<i>Христина Дяків.</i> Відеоінтерв'ю в українській і німецькій мовах: специфіка комунікативних невдач	42
<i>Наталія Дяченко.</i> Природа етнічних стереотипів	43
<i>Тетяна Єщенко.</i> Мовний вимір національної безпеки України в умовах гібридної війни	44
<i>Сергій Єрмоленко.</i> Українська епонімія в соціокультурному аспекті	45
<i>Галина Зимовець.</i> Відображення ідеологічних спрямувань і домінантних ідентичностей у класі ергонімів	47
<i>Ірина Збир.</i> Явище інтерференції в мовленні корейських студентів як міждисциплінарна проблема	48
<i>Уладзіслаў Іваноў.</i> Інклюзіўная беларуская мова: стан, магчымасьці, тэндэнцыі	49
<i>Nalyna Kaluzhna.</i> PTSD Coach: An Overview of the Structure and Language of the Mobile Application	50
<i>Наталія Карпчук.</i> Медіавійна як гібридна загроза	51
<i>Наталія Каццишин.</i> Ввічливість як лінгвістичний феномен у контексті дипломатичної комунікації	53
<i>Анатолій Кислий, Федір Медвідь.</i> Політика національної безпеки в гуманітарній сфері	54
<i>Тамара Козак.</i> Англomовний колорит лінгвістичного пейзажу українського міста (на прикладі мовного ландшафту Львова).	56

<i>Тамара Комарницька.</i> Мова масової культури як загроза культурі мови (на матеріалі мови українського та японського розважального сегменту телебачення)	57
<i>Ірина Кононеко, Ірена Митнік, Світлана Романюк.</i> Методика викладання української мови як іноземної: сучасні тенденції	58
<i>Natalya Korol.</i> Language as a factor and marker of "nations' reconstruction" in interwar Poland	60
<i>Алла Костовська.</i> Стереотипи про мусульман у текстах українських інтернет-ЗМІ	61
<i>Анастасія Ктіторова.</i> Сугестія як засіб формування мовного впливу на аудиторію у текстах промов та звернень В. Путіна	63
<i>Галина Кучик.</i> Маніпулятивні стратегії у комунікативному просторі в умовах гібридної війни	64
<i>Галина Лильо.</i> Емоційно-оцінна енантіосемія концепту «ПАТРІОТИЗМ» у сучасному українському медіадискурсі	65
<i>Любов Лисенко.</i> Проблеми збереження лінгвокультурної ідентичності в контексті глобалізаційних тенденцій	66
<i>Svetlana L`nyavskiy.</i> Language Policy and Social Inclusion: a Diachronic Linguistic Landscape Analysis of Four Regions in Ukraine	68
<i>Галина Лукаш.</i> Конотації етнонімів у мовній та культурній свідомості	69
<i>Григорій Любовець, Валерій Король.</i> Мова та пріоритети національної безпеки	71
<i>Григорій Любовець, Валерій Король.</i> Ідеологія, ідентичність та цінності: мовний аспект	73
<i>Олена Макарчук.</i> Імплікатура мовного дискурсу у партійній пресі	74
<i>Наталя Матвеєва.</i> Функціонування білінгвізму та диглосії у мовленні київських студентів	76
<i>Галина Мацюк.</i> Дисципліни соціолінгвістики як реалізація безпекового виміру гуманітарної освіти: досвід Львівського національного університету імені Івана Франка	77
<i>Зоряна Мацюк, Олександра Антонів.</i> Соціалізація іноземців засобами української мови	79
<i>Ірена Митнік.</i> Наукові надбання кафедри україністики Варшавського університету	80
<i>Ірена Митнік.</i> Онімна система давньої холмської землі як визначник української національної тотожності	82
<i>Оксана Михальчук.</i> Мовне планування в законодавстві як	84

соціолінгвістична концепція мовно-національних відносин.	
<i>Ірина Міщинська.</i> Вплив англомовних запозичень на мовну ситуацію в українському соціумі	86
<i>Майя Мозер.</i> Маркетинговий дискурс в українському бізнесі: мовлення – комунікація – мотивація	87
<i>Марія Орел.</i> Маніпулятивні механізми впливу в промовах іноземних політичних лідерів: метафоризація у текстах В. Путіна	88
<i>Lyudmyla Pavlyuk.</i> Memes as identifiers of fakes and the factual counter-frames in media analysis of propaganda	89
<i>Олеся Палінська.</i> Метамовні рефлексії носіїв українсько-російського змішаного мовлення	90
<i>Олена Пелехата.</i> Ситуаційність самоідентифікації людини пограниччя як необхідність розвитку нових напрямків дослідження у соціолінгвістиці	92
<i>Володимир Підвойний.</i> Лінгвістичний ландшафт Туреччини: остенсивні маркери сакралізації	93
<i>Олена Половинко.</i> Суржик: неунікальне явище мовної гібридизації	95
<i>Уляна Потятиник.</i> Мова в політичному інструментарії: критично-дискурсивний аналіз новинного потоку RT (Russia Today)	96
<i>Iryna Riabovolenko.</i> Sociolinguistic methods in the process of creating practical training to overcome mental, psychosocial and physical stressors in people of high-stress professions (based on interpersonal communications of mariners in English and Japanese)	97
<i>Iryna Riabovolenko, Mykhailo Sokhariev.</i> Social media as a battlefield of hybrid war. SWOT-analyze of Ukrainian possibilities at informational war online	98
<i>Мар'яна Рослицька.</i> Універсально-прецедентні імена зі сфери-джерела «Історія» у промовах політичних лідерів України, Польщі та Франції	99
<i>Олена Руда.</i> Правописні інтернет-баталії в Україні	100
<i>Богдан Сокіл.</i> До проблеми функціонування української мови в судах Східної Галичини (на матеріалах засідань Галицького Сейму)	102
<i>Світлана Соколова.</i> Дослідження мовної ситуації і питання національної безпеки	103
<i>Олена Тарасова.</i> До питання про формування іншомовної когнітивної компетенції	104
<i>Євгенія Тихомирова.</i> Комунікація щодо кліматичних змін: безпековий аспект	105

<i>Богдана Ткачук.</i> Мова, наратив та ідентичність в контексті досліджень феномену культурної пам'яті	107
<i>Ольга Ткачук.</i> Особливості семантичних перетворень хорватської лексики на тлі суспільно-політичних змін кін. ХХ – поч. ХХІ ст. (на матеріалі мови мас-медіа)	108
<i>Ігор Тодоров.</i> Мовний вимір національної безпеки України	109
<i>Володимир Труб.</i> Про деякі сучасні тенденції у функціонуванні української мови	111
<i>Ірина Фаріон.</i> Мовний закон 5670д – маніфест малоросійства	112
<i>Тетяна Фудерер.</i> Елементи мови війни в публічних промовах офіційних осіб	114
<i>Іванна Цар.</i> Основні напрями дослідження молодіжного мовлення в умовах білінгвізму	115
<i>Ольга Шевчук-Клюжева.</i> Дитячий суржик	117
<i>Ольга Шелюх.</i> Мова як основа буття нації в культурологічному дискурсі Василя Сімовича	118
<i>Марія Яцимірська.</i> Журналістика, медійні тренди, мова ЗМІ: когнітивний аналіз	120